REVISTA ISTORICĂ

ANUL al VIII-lea, N-le 7-9. IULIE-SEPTEMBRE 1922

DĂRI DE SAMĂ
DOCUMENTE ȘI
NOTIȚE

PUBLICATE
DE

N. IORGA
CU CONCURSUL
MAI MULTOR SPECIALIȘTI.

SUMARIUL:

N. Iorga: Mormîntul lui Vladislav-Vodă.
N. Iorga: Stăpînirea lui Ștefan-cel-Mare asupra Cicеi'ului.
N. Iorga: Dări de samă.
DOCUMENTE. *N. Iorga:* Un document băcăuan. — Documente argeșene.—O reclamație în Moldova.
CRONICĂ.

1922

TIPOGRAFIA „CULTURA NEAMULUI ROMÂNESC" S. A., BUCUREȘTI

PREȚUL: 6 LEI

www.dacoromanica.ro

Manuscriptele se trimet d-lui N. Iorga
Bucureşti, Şoseaua Bonaparte, 8.

Pentru cărţile despre care se fac recensii care le recomandă, se poate reţinea, după dorinţă, anunciul de pe copertă.

Administraţia: Bucureşti, Tipografia „Cultura Neamului Românesc", Strada Lipscanii Noi, 12 (colţ cu Domniţa Anastasia).

www.dacoromanica.ro

Anul al VIII-lea, n-le 7-9. Iulie-Septembre 1922.

REVISTA ISTORICĂ

— DĂRI DE SAMĂ, DOCUMENTE ŞI NOTIŢE —

PUBLICATĂ de N. IORGA, CU CONCURSUL MAI MULTOR SPECIALIŞTI

Mormîntul lui Vladislav-Vodă

D. Virgil Drăghiceanu a găsit la Curtea-de-Argeş o piatră de mormînt cu o inscripţie slavonă fragmentară în care a cetit litere care ar putea fi întregite aşa încît să dea numele de Vladislav. Ar fi acolo, adecă, mormîntul fiului lui Alexandru-Vodă şi nepot al lui Basarab întemeietorul, al aceluia care a stat în calea regelui Ludovic, i-a smuls feude ardelene şi a stăpînit o clipă, „regal", în Vidin.

O îndoială se putea ivi de la început. Vladislav sau Vlaicu e ziditorul, cu multă cheltuială, al mănăstirii Tismana, pentru «popa» Nicodim şi de ce n'ar fi fost el îngropat în ctitoria lui, unde şi-a aflat lăcaşul de odihnă acest iniţiator macedonean, «sîrbesc», al culturii la noi?

Iată însă că într'o foarte rară broşură francesă, care, de la biblioteca bisericii româneşti din Paris, foastă a vechiului cerc studenţesc de acolo, a trecut la biblioteca Şcolii Româneşti de la Fontenay-aux-Roses, „Résurrection des peuples. La Roumanie renaissante, dédiée aux émigrés roumains, avec un précis de ses annales et de sa dernière révolution par Sébastien Rhéal, auteur des chants du psalmistre *(sic)*, du romancéro, des divines féeries et d'une nouvelle traduction des œuvres du Dante, avec une belle estampe d'après la composition d'Etex", publicaţie tipărită de «Liga popoarelor» în Iulie 1850, găsim o notiţă ce ar părea că arată adevăratul mormînt a Domnului activ şi chibzuit care a consolidat cel d'intăiu principatul muntean.

La început o observaţie. Versurile lui Sébastien Rhéal, care n'a fost niciodată în ţara căreia-i laudă frumuseţile şi-i aminteşte legendele —

Je n'ai jamais entendu sonner l'heure
Dans votre terre d'Argis —,

sînt întovărăşite de un comentariu în presă, care tratează deosebite puncte de politică actuală, de istorie, de geografie, etc.

www.dacoromanica.ro

Se înţelege că verificatorul francez n'avea în această privinţă nici competenţă, nici cunoştinţi. Corespondenţa lui Eliad, tipărită de N. Locusteanu, pomeneşte însă broşura şi pe autorul ei cu o deosebită grijă, ca un mijloc de propagandă personală pentru dictatorul muntean din 1848 [1]. Amănunte cum e calificativul, ciudat, de Vitejescul («Vitejesco»), dat Sultanului Murad, în bucata versificată însăşi care reclamă reunirea cu Principatele a Bucovinei şi Basarabiei:

A l'Autriche une part, l'autre à la Russie!
Ils vous ont pris déjà dans leurs jeux effrontés
Deux sœurs, la Bucovine et la Bassarabie — [2],

menţiunea aşa-zisului cîntec al lui Ştefan-cel-Mare, critica legiuirii care leagă pe ţeran de moşia lui, închipuirea codului lui Radu Negru, al lui Ştefan, al lui Radu Şerban, ura contra lui Dimitrie Cantemir, care, „ca Domn, nu merita decît uitarea. dacă nu stigmatul de Rus sau de renegat", căci, „trădător faţă de ţara sa, el i-a dat cel d'intăiu cheia ambiţioşilor Ţari, arătîndu-li calea Stambulului prin Principate", mînia contra Fanarioţilor, „la bête fornicatrice", ar ajunge ca să vădească pe un Romîn ca ajutător, ba chiar ca redactor al acestor rînduri în prosă. Cînd, pentru mişcarea revoluţionară abia isprăvită, se trimete la o „istorie imparţială şi complectă", care trebuie să apară în curînd, înţelegem că acest Roman nu poate fi decît Eliad însuşi, care şi aici dă note, prielnice sau duşmănoase, despre Turnavitu, despre Aricescu şi Aristia, fost la Roma, «unde a cultivat italiana, ştiinţile şi artele şi a învăţat a traduce pe Alfieri şi Monti [3]». Se aminteşte de prefaţa lui Rhéal la „interesanta broşură *Du protectorat du Czar*", a lui Eliad. Iar, după ce se spune că «am cules o bună parte din documentele noastre la emigraţii romîni cei mai în stare a ne lămuri bine

[1] V. darea mea de samă în ziarul *Timpul* pe 1890.

[2] Cf. şi Mihai Viteazul „projetant de former un royaume daco-romain" (p. 10) şi

Onze millions,
. . . Parlant la même langue, ayant dans leurs poitrines
Les mêmes palpitations.

[3] Notiţa e particular de interesantă. Traducătorul în româneşte al Iliadei apare ca autor al piesei „Armodiu şi Aristogiton", jucată la Atena, ca „everghet" al Societăţii Filantropice, ca exilat la Paris, care moare de dorinţa de a se întoarce la hotar măcar, pentru a-şi vedea soţia şi copiii.

www.dacoromanica.ro

asupra țerii lor», citîndu-se pamfletul de mai sus, apoi, tot de Eliad, *Souvenirs et impressions d'un proscrit*, iar de Bălcescu, *La question économique des principautés danubiennes*, se anunță o «Histoire de la régénération roumanie», iscălită de Eliad și revăzută de prietenul frances, ca o *lucrare originală a acestuia*[1]. Numai redactarea notelor de către „proscrisul" muntean poate da explicația acestei aserțiuni.

Iată acum ce spune adevăratul autor al comentarului despre *un mormînt cu flori de crin pe el care exista la Tismana* și care a dispărut apoi în reparațiile arhitecților străini, de pe urma planului de îngustare al cărora și piatra lui Nicodim a rămas în afară, lîngă zidul din dreapta:

«Michel Bass (Basarab) I-er, Ban des Bassiens *(sic)*... *Une inscription et des fleurs de lys, trouvée dans la monastère de Tismana*, témoigne que ce Domnu avait épousé une princesse du sang de Saint Louis. Aucun historien n'en a parlé. Je n'ai pas le temps d'éclaircir le fait dans nos chroniques, mais il semble positif, d'après l'inscription dont *un Romain érudit m'a communiqué la découverte*. Je m'empresse de consigner ce nouveau lien de parenté avec la race roumaine[2].»

Romînul erudit ar putea să fie și Nicolae Bălcescu.

Căutarea princesei francese e inutilă. Fiorile de crin au trecut de la neamul din Franța al Sfîntului Ludovic la Angevinii din Neapole și de aici la cei din Ungaria, cari le-au transmis, cum se știe, Domnilor munteni. Ele figurează și pe nasturii lui Vodă-Basarab în mormîntul din Argeș.

Mormîntul de la Tismana nu poate fi decît al ctitorului domnesc, și *florile de crin aduc cea mai bună dovadă.*

Regret numai că pentru Tismana nu s'a păstrat, ca pentru Bistrița olteană, dosarul restaurării, cu reproducerea inscripțiilor distruse. Am avea o confirmare formală a faptului.

N. Iorga.

---

[1] P. 15.
[2] Pp. 8-9.

www.dacoromanica.ro

Stăpînirea lui Ştefan-cel-Mare asupra Ciceului

În trecutul Romînilor ardeleni cel mai de samă eveniment istoric al veacului al XV-lea e, fără îndoială, întinderea stăpînirii lui Ştefan-cel-Mare asupra cetăţii Ciceului şi asupra celor şeizeci de sate ce-i aparţineau. Această importanţă a resultat din înfiinţarea celei d'intăiu episcopii a Romînilor de supt Coroana Sfîntului Ştefan, a episcopiei Vadului. Întemeiarea celor două principate, a Munteniei şi Moldovei, nu putea să rămînă fără influenţă hotărîtoare asupra Romînilor aflători supt jugul Ungurilor în Transilvania. Cînd Moldova supt Ştefan-cel-Mare a ajuns la înflorirea şi puterea care-i asigurau un rol precumpănitor în Orientul Europei creştine, binefacerile acestei situaţii strălucite au trebuit să se resimtă şi la Romînii de peste Carpaţi şi în rîndul întăiu la cei din Valea Someşului-Mare [1].

Izvoarele care vorbesc despre ajungerea Domnului Moldovean în posesiunea acestei însemnate cetăţi sînt foarte puţine şi în parte contradictorii. Cu toate acestea istoriografia noastră, fără excepţie, a primit punctul de vedere că cedarea Ciceului s'a făcut la 1475 cu prilejul alianţei încheiată între Matiaş, regele Ungariei, şi Voevodul Moldovei, părăsind ca falsă părerea, răspîndită în veacul al XVI-lea, că Ştefan-cel-Mare a primit Ciceul şi Cetatea-de-Baltă, drept despăgubire pentru Chilia şi Cetatea-Albă, ocupate de Turci la 1484 [2].

Documente nouă, trecute cu vederea de istoricii noştri, ne silesc să revisuim părerea curentă, revenind la cea din veacul al XVI-lea, ca singura admisibilă.

Să vedem întăiu pe ce s'a întemeiat credinţa că Ştefan a primit Ciceul în 1475.

Argumentul principal a fost scrisoarea regelui Matiaş (publicată în Hurmuzaki, II, p. 2), în care se arată gata a trata despre *castrul* cerut de Ştefan. Acest document însă nu ni s'a păstrat datat şi numai judecînd după detalille din conţinut a fost pus

---

[1] Vezi articolul *Contribuţii la istoria Romînilor din Valea Rodnei*, în „Transilvania" pe 1915.

[2] N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţei-Albe*, p. 271; V. Pârvan, *Relaţiile lui Ştefan-cel-Mare cu Turcii*, în „Convorbiri literare", XXXIX.

www.dacoromanica.ro

în anul 1475[1], aşa că, după cum vom vedea, mărturia lui nu poate fi decisivă.

Căci un lucru e limpede: că în documentul dat de Matiaş în Buda la 15 August 1475 nu se face amintire despre vre-un „castru", ci Matiaş numai asigura lui Ştefan refugiu în ţara sa casul că ar trebui să fugă d'inaintea Turcilor. «Et, si contigerit, quod Deus avertat, ipsum Stephanum Vayvodam vi hostium suorum cogi ad exitum de terra sua et ad regnum nostrum intrare, ac ad *castra, civitates* et *oppida* nostra *ubilibet* in regno nostro, cum filiis, familia, boyaronibus..., promittimus, quod tute venire, stare et morari poterit[2]». N'am aştepta oare ca, în loc de această asigurare de asil în oricare parte a ţerii, să vedem stipulîndu-se condiţiile supt care i se ceda Ciceul ori cel puţin să se facă menţiune despre o astfel de cedare, dacă s'ar fi întîmplat într'adevăr la 1475, la încheierea alianţei?

Dar, abstracţie făcînd de la acestea, avem un document care arată în mod neîndoielnic că la 1483 Ciceul nu se afla în mînile Voevodului moldovean. Acest act e publicat în colecţia «A romai szentbirodalmi Gróf Teleki család oklevéltára», II, p. 157, şi are următorul cuprins:

«Comes Stephanus de Bathor, iudex curiae regiae Vayvodaque transilvanus et Siculorum comes, etc., *nobili Valentino literato, provisori curiae castri Chicho* favorem. Exponitur nobis in persona egregii Stephani Erdeli de Somkerek quomodo hiis precedentibus diebus quidam familiares et iobbagiones egregii Michaelis de Zerdahelyi, in Reteg commorantes, ad possessiones ipsius exponentis Virágosberek et Chepan vocatas accedentes, ibique iobagiones ipsius exponentis, eo nomine quod ipsi dicatores Regiae Maiestatis forent, dicantes et super iobbagiones ipsius exponentis certa victualia exigere voluissent, quae, dum iidem iobbagiones dicti exponentis, nequitiam illorum agnoscentes, ipsa victualia illis dare non voluissent, tunc iidem servitores de Retheg certos iobbagiones ipsius exponentis sagittarum iaculis affecissent in preiudicium prefati exponentis et

[1] Mai întăiu W. Wenrich, *Arch. des Ver. für sieb. Landesk., N. F.*, VI, p. 63 şi urm. Vezi şi Ursu, *Ştefan-cel-Mare şi Turcii*, p. 60.

[2] I Bogdan, *Documentele lui Ştefan-cel-Mare*, II, p. 335.

www.dacoromanica.ro

dampnum valde magnum. Unde, quia huiusmodi nefarii actus simpliciter pertransire debent, idcirco committimus tibi et presentibus firmiter mandamus, quatinus, acceptis presentibus, omnes illos servitores quos prefatus exponens tibi dixerit, per quos videlicet factum premissum patratum extitit, ad sedem iudiciariam comitatus Zolnok Interioris, in presentiam scilicet comitum vel vicecomitum et iudicum nobilium et assessorum sedis eiusdem post harum emanationem primitus celebrandi importare et statuere debeas. Qui quidem comites et iudices nobilium dicti comitatus factum premissum diligenter revidere et discutere ac in eo verum iudicium facere debebunt, tandemque, si iuri et iustitiae videbitur, prefato exponenti ex parte illorum servitorum debitae satisfactionis complementum facere et administrare teneantur, iure et iustitia mediante. Secus igitur non facturus. Presentibus perlectis exhibendi restitutis.

Datum Thorde, die dominico proximo ante beatorum Fabiani et Sebastiani martyrum, anno Domini millessimo quadringetesimo octoagesimo tertio.»

Aşa dar la începutul anului 1483 (Ianuar 19) Ciceul nu era al lui Ştefan-cel-Mare, după cum apare din numele castelanului, precum şi din relaţiile juridice ce se desprind din conţinutul documentului [1].

În Monografia judeţului Solnoc-Dăbâca (II, p. 396) aflu citată o ştire, după care în 1482 castelan al Ciceului era un Nagy Domokos. Ştirea e luată din protocolul Conventului din Clúj-Mânăştur, care se află în Arhiva Statului din Budapesta, şi aşa n'am putut-o controla.

Astfel primeşte o verificare neîndoielnică părerea cronicarului Anton Verancsics (1504-1573), care spune următoarele: «Cum autem quidam strigoniensis (!) archiepiscopus, summus per illud tempus cancellarius, nomen arcis Albae-Nezter, a flumine iuxta quod sita est sic appellata, et Ciliae, quae solo Istro a Moldavia est discreta, vicina huic, et Moldaviae ditioni utraque habita, in litteris induciarum una cum ceteris per errorem non adscripsisset, Caesar Mahomettus, animadversa potiundarum huiusmodi arcium occasione, mox occupavit ut exclusas ab induciis. Mol-

[1] Valentinus literatus (Deák Bálint) e numit ca „provisor curiae nostrae", deci „castellanus"; v. *Századok*, XVIII, p. 553, unde se explică înţelesul cuvîntului.

www.dacoromanica.ro

davi, hoc aegre ferentes, a Mathia rege de industria perfectum suspicari et tamquam de iniuria illata acerrime passim queri ausi, etiam prorsus defecturos esse ad Turcam, neque posthac solita illi tributa daturos, nisi aut ablatas arces reddi curasset aut aliis damnum hoc pensasset, denunciare. Quare Matthias, ut ab hac infamia tutus esset, et quod errore, non consilio, id accidisset, neve tanta provincia privaretur, haud moratus, illico mancipato Petro cancellario sempiterno carceri, damnum Moldavorum his duabus arcibus, Chicho scilicet et Kikillew, rependit et a rebellione convertit."

Un act al regelui Ferdinand vorbeşte despre castelele Ciceul şi Cetatea-de-Baltă, în Ardeal, date în locul Chiliei şi Cetăţii-Albe ocupate de Turci [1]. Wenrich, în articolul amintit, credea că e nevoie să împace controversa, admiţînd două cedări, una la 1475 şi una la 1484, după ce, între timp, din motive necunoscute, între 1475 şi 1484 Ştetan a pierdut posesiunea.

Dar, după cum am arătat mai sus, în actul alianţei de la 1476 nu se face menţiune despre cedarea unui castel în Ardeal.

Pentru anul 1475 mai vorbeşte o singură dovadă. În socotelile Bistriţei cetim: „Item Petro Löwel misso ad castellanos Chicho ratione gravaminum hominum nostrorum, pro expensis den. 50 [2]". D. N. Iorga [3] zice: „se ştie că Moldovenii aveau obiceiul de a ţinea totdeauna în cetăţile lor, nu un castelan, ci doi".

Se pare însă că în această privinţă Ciceul a făcut excepţie. La 1497, 1500, 1504 se aminteşte numai cîte un castelan al acestei cetăţi [4], şi în schimb găsim pe timpul stăpînirii ungureşti un castelan şi un sub-castelan.

Rămîne să vorbim despre singura dovadă care trage mai mult în cumpănă: scrisoarea lui Matiaş, amintită mai sus, unde spune că e gata să se înţeleagă cu Ştefan asupra castrului cerut.

Conţinutul lui îl fixează la 1475, cum s'a crezut? Sînt înclinat să cred că nu.

Mai curînd aş pune acest act în 1484, după căderea Chiliei

[1] Vezi N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, p. 271.
[2] *Arch. des Vereins für sieb. Landesk., N. F.*, VI, p. 79.
[3] *O. c.*, p. 272.
[4] Monografia judeţului Solnoc-Dăbâca, p. 396.

www.dacoromanica.ro

şi Cetatea-Albă. Matiaş spune că Ştefan în mare parte bunurile şi moştenirea lui pe care le-a pierdut prin tirania şi necredinţa Împăratului Turcilor le-a recîştigat prin faptul că a fost cu credinţă şi gata de serviciu faţă de Coroana ungară. Împăratul Turcilor a dovedit necredinţa atunci cînd, călcînd armistiţiul, a ocupat cetăţile Moldovei, deci nu în 1475, cînd nici nu năvălise încă în Moldova. La 1475 regele ungar nu putea vorbi despre servicii făcute de Ştefan Coroanei maghiare. Toate acestea mă îndeamnă să admit anul 1484 pentru scrisoare, căci numai atunci putea fi vorba despre cedarea unui castru.

Rămîne deci stabilit că actele contemporane ne silesc să punem cedarea Ciceului în anul 1484, aşa cum ni spune Verancsics, cronicarul ungur din veacul al XVI-lea [1], şi cum adevereşte şi actul lui Ferdinand I-iu, regele Ungariei. Aceasta a fost şi credinţa vechilor cronicari romîni.

Să vedem întru cît istoria evenimentelor contemporane, din al căror lanţ face parte această cedare, vine în ajutorul părerii noastre.

La anul 1475 nu vedem motivul care putea să determine pe mîndrul rege al Ungariei să dea duşmanului său de la 1467 un castel atît de important, cu un domeniu întins, mai ales cînd ştim ce resistenţă trebuia să întîmpine din partea puternicei cetăţi a Bistriţei, care-şi vedea primejduite în mare măsură interesele, dacă vecinul de la Est o închidea şi din spre Vest [2]

Ştefan-cel-Mare era atunci la mare strîmtoare. Strîns în cleşte la Sud şi Răsărit, temindu-se de răsbunarea Sultanului pentru Podul-Înnalt, pentru el ajutorul regelui ungar era chestie de viaţă şi moarte, deci nu se putea gîndi să pună condiţiuni la alianţa ce era să se încheie între ei.

Din potrivă Matiaş se simţia pe atunci în culmea puterii şi nu înţelegea încă greutatea primejdiei turceşti. La 8 Decembre 1474 văzuse umilindu-se înnaintea lui pe cei doi duşmani cu cari era în războiu, pe regele Polonilor şi pe al Boemiei, şi încheiase cu ei un armistiţiu de doi ani şi jumătate. Scăpat de grija politicei apusene, îşi îndrepta privirile spre Orient, plin de încredere că

[1] El putea să fie şi bine informat, căci la 1553 a fost trimis în solie la Sultanul, unde a petrecut patru ani.

[2] *Arch. des Vereins für sieb. Landesk.*, VI, p. 77.

www.dacoromanica.ro

va putea bate pe Turci. Această stare sufletească se oglindeşte într'o scrisoare trimisă Papei, în care zice că ştie bine că pentru aceia s'a născut şi spre aceia a fost crescut, ca să lupte împotriva duşmanilor sfintei credinţe [1]. Uzun-Hasan din Persia a fost trimis un sol la Curtea puternicului rege maghiar, arătîndu-se gata să iea lupta cu puteri unite în contra Turcilor.

Nu vedem dar pentru ce lui Ştefan, care aştepta de la Matiaş mîntuirea Moldovei, i s'ar fi dat Ciceul. Voevodul nostru a putut cere şi i s'a dat asil în Ungaria în cas că ar trebui să-şi părăsească ţara dinnaintea Turcilor.

Cu totul alta era situaţia la 1484.

Matiaş purta un războiu istovitor cu Frederic al III-lea, Împăratul german. În cursul anului 1483, la intervenirea Papei, Matiaş ar fi încheiat bucuros pace, dar îndărătnicul său duşman — observîndu-i slăbiciunea — nu se da bătut.

Atunci Matiaş la sfîrşitul anului 1483 a asediat Viena, pentru cucerirea căreia şi-a concentrat toate puterile. În felul acesta a neglijat Orientul, tocmai cînd pe tronul Sultanilor s'a suit războinicul Baiezid al II-lea. Matiaş, voind să slăbească pe Turci pentru ca aceştia să nu-l atace de la spate, pe cînd forţele sale erau ocupate cu asediul Vienei, s'a amestecat în luptele pentru tronul din Constantinopol, ajutînd faţă de Baiezid al II-lea pe pretendentul Gem. Baiezid năvăli în Ungaria.

Atunci Matiaş se vede silit să încheie la sfîrşitul anului 1483, armistiţiu cu Turcii.

Că aceasta a făcut-o el strîmtorat, se vede din scrisoarea adresată principilor Imperiului, în care spune că, fiind părăsit de toţi cari ar fi chemaţi să-şi îndrepte puterile spre apărarea creştinătăţii, el singur n'a mai putut purta războiul şi, pînă ce Dumnezeu va deschide ochii celorlalţi principi, s'a văzut silit să-şi apere interesele [2]. Matiaş a ţinut Viena împresurată în tot anul 1484, fără s'o poată cuceri. Iar Baiezid, folosindu-se de împrejurarea că armistiţiul nu conţinea asigurarea integrităţii teritoriale a Moldovei, a ocupat Chilia şi Cetatea-Albă.

Naraţiunea lui Verancsics, care de altcum greşeşte scriind:

[1] Vezi la Fraknói, *Hunyadi Mátyás*, p. 235.

[2] N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei şi Cetăţii-Albe*, p. 154.

www.dacoromanica.ro

arhiepiscopul de Gran, în loc de Petru Váradi, arhiepiscopul de Kalocsa, cuprinde adevărul.

Ştefan-cel-Mare, pierzînd cele două mărgăritare ale Moldovei, avea tot dreptul să fie indignat împotriva aliatului care şi-a uitat aşa de uşor obligaţiile luate în tratatul de la 1475. Găsim naturală ameninţarea Domnului moldovean că trece pe partea Turcului. Ce-i folosia alianţa creştină, dacă interesele lui erau tratate în aşa măsură? Ameninţarea a prins, căci Matiaş, în situaţia critică în care se afla, vedea că se deschide şi din spre Răsărit drum spre ţara lui, Turcului, pentru care tratatele erau bune, cită vreme-i folosiau.

Acum Matiaş a fost gata de a face şi o jertfă ca aceia de a da lui Ştefan Ciceul cu şeizeci de sate şi Cetatea-de-Baltă. Teama că duşmănia lui Ştefan ar fi o mare primejdie pentru Ungaria e atît de puternică, încît apropierea Voevodului de Polonia o impută numai regelui polon, care l-a înşelat pe Ştefan: «dîndu-i speranţa de ajutor, că, anume, nu numai l-ar apăra şi proteja, dar i-ar cîştiga din mînile Turcilor şi cetăţile sale pierdute, l-a atras de la noi şi ascultarea nonstră, împotriva tratatelor reciproce şi a legăturilor încheiate, împotriva jurămîntului, prin care, atît acest Voevod, cît şi predecesorii săi, au fost totdeauna legaţi nouă şi regatului nostru, i-a dat solemn învestitura, primindu-l omagiul de credinţă, ceia ce de drept şi în chip permis n'a putut, nici n'a trebuit să facă" [1].

Prin urmare atît documentele istorice care ni stau la dispoziţie, cît şi interpretarea evenimentelor contemporane, indică anul 1484 ca început al stăpînirii moldoveneşti asupra Ciceului.

În cele următoare întregim datele privitoare la această stăpînire cu unele nouă, cari nu se află în scrierile istorice ale noastre.

Se ştie că de domeniul cetăţii Ciceului se ţineau şaizeci de sate, care se află înşirate la Bunea, *Vechile Episcopii* (p. 18). Din documentele publicate de Veress, în «Fontes Rerum Transylvanicarum» (IV, p. 63), aflăm că Ştefan-cel-Mare a mai cumpărat şi Gîrboul («Orbó») de la Ioan Bánffy cu 2.000 de florini.

Dintre pîrcălabii cari au stat în fruntea cetăţii pe vremea

[1] Pirvan „Convorbiri literare", XXXIX, pp. 1044-5.

www.dacoromanica.ro

Domniei lui Ştefan-cel-Mare ni s'au păstrat următoarele nume [1].

La 1495 e castelan Ioan Grumezea, pe care-l socotesc identic cu Ioan Grumezea, staroste de Cernăuţi, pomenit ca martor în tratatul de pace de la 12 Iulie 1499, încheiat cu Ioan Albert, regele Poloniei (I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel-Mare*, II, p. 424) şi în tratatul de alianţă făcut cu Alexandru Marele-Duce al Lituaniei *(ibid.*, p. 442). Al doilea pîrcălab al acestui an e un Laţcu. La 1497 se aminteşte Laţcu singur. La 1500 e pîrcălabu Petru [2].

În anul morţii lui Ştefan-cel-Mare aflăm în fruntea Ciceului pe Postelnicul Petre, după cum dovedeşte o scrisoare originală, aflătoare în Arhiva oraşului Dej.

Nefiind — după cît ştiu — publicată, şi fiind interesantă supt anumite raporturi, o dau mai la vale:

«Vladislaus, Dei gratia rex Hungariae et Bohemiae, etc., fideli nostro egregio Petro Posthylnyk, castellano castri Chicho, salutem et gratiam. Exponitur Maiestati Nostrae în personis fidelium nostrorum circumspectorum iudicis et iuratorum ceterorumque civium et cohabitatorum oppidi nostri de Dees, gravi cum querella, qualiter hiis superioribus temporibus quidam octo mali et nocivi homines in pertinentiis dicti castri Chicho commorantes, maligno ducti spiritu, multa mala et latrocinia commisissent, quosdam etiam ex ipsis civibus nostris in dicto oppido nostro Dees commorantibus, in via libera et publica proficiscentes, gravibus vulneribus affecissent et sauciassent, omnibusque rebus et bonis eorundem protunc erga ipsos habitis et repertis more predonico despoliassent, postea dicti exponentes prefatos malos et nocivos homines per te captivari et iure detineri fecerint et ad dicationem tuam ad capita etiam dictorum malefactorum iuramenta deposuerint, etsi iidem malefactores culpabiles etiam comperti fuerint, tamen tu, nescitur quibus respectibus, hactenus ex parte eorundem malefactorum eisdem exponentibus saepius petentibus, iuxta pretactam adiudicationem tuam, iustitiam et satisfactionem administrare recusasses et recusares in presentiam, in damnum et preiudicium dictorum exponentium manifestum. Suplicatum itaque nobis est in personis

[1] Documentele citate în „Monografia judeţului Solnoc-Dăbîca", II, p. 396.
[2] Veress, *o. c.*, IV, p. 52.

www.dacoromanica.ro

eorundem exponentium ut iisdem superinde oportune providere dignaremur. Quia autem frustra ficrent iudicia, nisi ea quae indicialiter decernuntur, debitum effectum sortiuntur, mandamus idcirco Fidelitati Vestrae harum serie firmissime ut, acceptis presentibus et rebus sic stantibus, nisi aliquod legitimum obsistat impedimentum et in quantum huiusmodi adiudicatio tua rite et legitime facta existit, saepius dictam adiudicationem tuam ex parte eorundem malefactorum eisdem exponentibus absque omni superflua dilatione et quesita occasione plenariam et omnimodam satisfactionem impendere et administrare modis omnibus debeas et tenearis. Et aliud nullo modo facere praesumas. Presentibus perlectis, exhibentibus restitutis.

Datum Budae, feria tertia proxima ante festum Beati Nicolai Confessoris, anno Domini millesimo quingentesimo quarto.

Ad personam magistri Stefani Thelegd, thesaurarii regis.»

(Archiva oraşului Dej, no. 81.)

Documentul comunicat aruncă lumină asupra relaţiilor de drept între supuşii castrului şi ceilalţi locuitori ai ţerii. Judecătorul celor d'intăiu e castelanul.

Dar e interesantă această scrisoare şi din alt punct de vedere. Ea adevereşte existenţa unui boier al lui Ştefan-cel-Mare, Postelnicul Petre, pe care I. Bogdan o trăgea la îndoială. Într'un suret al unui document de la 14 Maiu 1484 găsind între martori pe un Petre Postelnicul (singurul cas în documentele lui Ştefan-cel-Mare, în care întîlnim de foarte multe ori pe Petru Stolnicul), crede că e o greşeală a traducătorului (I. Bogdan, *Documentele lui Ştefan cel-Mare*, I, p. 284, şi II, la indice).

Atît era de convins despre neexistenţa unui Petre Postelnicul între boierii lui Ştefan-cel-Mare, încît, fiind vorba despre autenticitatea documentului Răzenilor din 1484, cu ajutorul căruia savantul slavist a lămurit organisaţia armatei moldovene în secolul al XV-lea, unul dintre indiciile care i se păreau suspecte a fost şi împrejurarea că între martori figurează şi Petre Postelnicul în loc de Stolnic („Anal. Acad. Rom.", seria II, XXX, Mem. Sect. ist., p. 363). Documentul nostru arată că această bănuială era neîntemeiată.

Victor Motogna.

Documentul semnalat pentru întăia oară de d. Motogna nu sufere nicio îndoială. La 1483 regele Ungariei avea un «provisor

www.dacoromanica.ro

curiae», mai mult sau mai puțin castelan (căci e «provisor *Curiae* castri»), diacul Valentin. I se cere, nu a face un act de administrație, ci a presinta numai pe vinovații instanței chemate a-i judeca. Precum se vede, e o situație neclară. Cetatea nu e numită „a noastră" și chiar supt Moldoveni, în actul inedit comunicat de d. Motogna, regele se amestecă în cetate, dînd ordine formale pîrcălabului moldovenesc.

Colaboratorul nostru crede că acest document ajunge pentru a fixà la 1484, nu la 1475, cedarea cetăților ardelene către Ștefan-cel-Mare. Mărturia lui Verancsics se pare deosebit de importantă. Ea e plină însă de greșeli de la un capăt la altul: și în numele Sultanului chiar. Și mai ales ea presintă explicația, imposibilă în chiar concepția ei politică, a trecerii cu vedere de cancelariul ungar în tratatul cu Turcii a cetăților dunărene precum și a datoriei lui Matiaș de a da altele în loc, acestea fiind ocupate de Turci dîn motivul arătat, și a *acceptării* de Domnul Moldovei a aceiui „schimb".

La 1475 Ștefan nu apărea ca unul care nu s'ar fi putut păstra fără sprijinul regelui Ungariei, care sprijin i-a lipsit. El biruise, biruise și, pentru Ungaria însăși, la Podul Înnalt. Reținerea în alianță a acestui colaborator prețios al cruciatei începute tocmai atunci de rege era un lucru de cel mai mare interes.

Cei doi castelani, pîrcălabi, din Socotelile Bistriței nu pot fi înlăturați prin aceia că și Moldovenii puteau avea unul ori că Ungurii aveau un Castelan și un sub-castelan, ceia ce nu face *doi castelani*.

A presinta cedarea cetăților ca o despăgubire era în *interesul prestigiului unguresc*. O dăruire pentru simple necesități politice era mai puțin plăcută mîndriei ungurești.

În sfîrșit strămutarea de la 1475 la 1484 a actului relativ la «castel» ar cere o verificare mai amănunțită pe care, în locul de unde scriu, n'am putința a o face.

Altfel, pe lîngă documentele nouă ce aduce pentru a elucida o chestie încă tulbure, d. Motogna arată un talent de argumentare critică și o dibăcie de a-și găsi și rîndui argumentele care-i face toată onoarea.

N. Iorga.

www.dacoromanica.ro

DĂRI DE SAMĂ

Ioan Neculce, buletinul Muzeului municipal din Iași, fascicula II, Iași, Iulie 1922.

Acest nou fascicul din însemnata și, în mare parte, și îngrijita publicație de la Iași cuprinde întâiu înfățișarea manuscriptului grec din 1765 care dă «Catastihul vămilor Moldovei», adecă tariful însuși — de comparat ca acela, aproape contemporan pe care-l tipăria Kogălniceanu, în *Arhiva românească*—, pe lîngă un număr de alte însemnări, unele chiar românești, privitoare la încasări vamale ori și la deosebite rosturi de familie și gospodăria (și prăsirea peștelui în heleșteu pe moșia unuia din proprietarii succesivi ai interesantei cărțulii). Ar fi fost preferabilă o ediție a textului grecesc — din care cîteva cuvinte sînt reproduse cu totul defectuos —, dar avem o bună traducere integrală românească, dîndu-se ca introducere și împărțirea pe categorii a cuprinsului. Între notele explicative, multe sînt necesare și cu adevărat nouă; indicația izvoarelor se caută une ori în zădar. Se adaugă explicații asupra numelor tehnice din catastif, precum și un glosariu.

La traducere observăm (glosariul îndreaptă adesea): baibarace (nu babarace), bulgarii (nu bulgari), gevrèle (nu givrèle), «șamlî» e: de «Șam» de Siria, imamèle (nu «imenen»), «cîne moschicesc» mi-ar părea greu de admis, haleplî (de Halep), (nu „halepcă"),«spilcove» (σπήλκοδε) sînt spelci (nu «splinofe»), «tucino» (τοῦτζινο) e de tuciu, cuțitele «dansca» sînt de Danzig, χεσόλες par a fi chesele (nu «chiusoleu»), chilimurile sînt de Breslau (forma de adiectiv e si aici cea slavonă), pielcelele de Agem (nu Hagèz) sînt: de Persia, «prunzu» (προῦντζο) e bronz, «pruzgiuc» (προυντζοῦκ) e tot burungiuc (borangic), fotele γενηκαλὲμ sînt de Ienicalè. «Blănurile de Fascov" (Rașcov?) nu se înțeleg de unde ar putea veni. Săftianurile de Τιαρμπεκὶρ vin din Diarbecr. Interesantă e mențiunea vinului de Nicolițel în Dobrogea. Φλορὶ nu e florin, ci leu. Κερουῦτζα τῶν κριμλίδων nu e «căruță crimlidul», ci căruță a Crîmlenilor (Tatari). Μπάσα nu e Pașa — Pașii nu făceau personal negoț de margine —, ci «bașa», nesfîrșit mai puțin deci. „Ciuvalia" sînt cioarie. «Arniakè» e arnice. Μεσάδι trebuia

www.dacoromanica.ro

tradus: misadă, iar nu «mesade», «ghiufturile» sînt infturi, τζωκάλια nu e «ciucalia», «lutroboia» (λουτρομπογιά) e «boiă de spălat», de îmbăiat; «Sanhorozi» trebuie să fie Șarhorod. În genere lectura nu pare cu totul sigură.

D. N. A. Bogdan retipărește statutul din 1833, «pravila pentru închegarea Sfaturilor municipale, care de acum se vor numi eforii orășenești». D. Sever Zotta studiază geneologia danesă a Princesei Moștenitoare.

Lungul șir de documente e de un deosebit folos. Culegem: un mănunchiu de acte ale mănăstirii Bărboiul, făcută de Sturzești («moșii» lui Sandu Sturza din 1733; se pare că Bărboiu Sturza și fratele Matei, apoi Alexandru, Toderașcu, Ilie și Spătarul Chiriac; p. 259); ea adăpostește la 1686 pe un «Vlădică Grigorie», care s'ar părea a fi străin, căci i se zice numai (p. 258) «de la sfînta mănăstire de la Bărboiu din Iași»; era totuși un «proin Mitropolit» (p. 260), de și nu la noi. Urmează actele bisericii Banului. O «Măriia croitorița» la Iași în 1680 (p. 270). Un nagaragiu la 1633 (p. 273). O Paraschiva «cusătoare» la 1747 (p. 274), odată cu Vasile Croitorul. Mulți „cibotari". Un blănar ungur, la 1766 (p. 279). «O șoltuzoaie» la 1717, p. 283. Un «soponariu» la 1704, p. 286. Un căldărar la 1713, p. 287 (un făclier *ibid.*). Un „moimariu" la 1742, p. 289. Un mindirigiu și un croitor, 1766, p. 290. Un cojocar, 1755, p. 291 (și un mătăsar, *ibid.*). Nume curioase: Gheorghie *Cadejos*.

Ca amănunte istorice, povestea lui Ioniță Mînzul, care, pe vremea năvălirii austriece contra lui Mihai-Vodă Racoviță, fugind la Trei Ierarhi, „cu copilul în brață, fimee și cu un sac de borfe, acestea i s'au luat de un necunoscut, care „au zis: dă borfile la mine și apucă copilul" (p. 261). Un altul privitor la „Nazariia pitărița, ce era domnească de jitniță", pomenește și el de „răscoalele de catane, de se ascundea' oamenii prin mănăstiri și păduri" (p. 262). Cutare femeie «s'au dus la Țarigrad cu dumnealui Postelnicul Ventura" (pp. 267-8). Ceasornicul de la Curtea din Iași, cu „piciorul" lui, în zid, se menționează la 1762 și 1777 (pp. 269, 295). Arderea bisericii Sfînta Vineri (p. 205). O vînzare de casă în Iași, la Ulița Sîrbească, în 1762, către Maria Callimachi, sora lui Ioan-Vodă (pp. 284-5), etc. Un alt act din 1761, pentru suiulgii (pp. 295-6). Zidirea mănăstirii Sf. Spiridon, pp. 296-7 (cu o notă despre familia Carp).

www.dacoromanica.ro

Apoi menţiunea (p. 301) familiei prinse de Tatari a lui Trifan Postelnicul, „cînd au prădat Tătarii cu Cazacii toată ţara noastră, din Nistru şi pănă în munte, şi au ars pănă în capăt tîrgul Iaşului şi Suceava». Confirmarea, la 1803, a daniei din 1801 a tîrgului Fălciiu, cu bîlciurile, către Şerban Costachi (pp. 312-3): fratele Mitropolitului Veniamin face acolo „şcoală obştească de învăţătură în limbă greciască şi moldovinească“ (pp. 313-4). Trimiterea la 1834 a proclamaţiei tipărite domneşti a lui Mihai Sturza (p. 315). Cerere a lui Vasile Mălinescu, care a studiat în Austria şi în Paris, de a fi admis ca inginer (p. 318).

În materie de cultură, un «Hilip dascalul» ieşean la 1645 (p. 269). La 1759 călugărul Teofil e fiul lui Gheorghe Zugravul, care era frate cu Matei şi cu Dima, tot zugravi, „oameni streini“ (pp. 308-9): ei făceau şi negoţ de sare, de cară şi aveau moşie la Focşani. Soţia lui Mihai se remărită la Munteni.

În materie socială, cartea Ducăi-Vodă din 1682-3, prin care arată că un stolnicel dă «dare la breaslă», iar nu la ţerani: «a-i da pace de ţărăniia» (p. 305). În materie de finanţe, scoaterea sulgiului pe „pe ialoviţe“ pentru «oaspeţii turci şi tatari» şi *slujitorii* cu «oboroacea», la 1696 (p. 305). Cartea de oprire a ţigănăritului motivat de «stropşitul oştilor» la 1725 (pp. 305-7).

Ca îndreptări, la p. 273, nu e „biv Vornic of Cîmpu lui Rus“, ci „Cîmpulungul Rusesc“. „Steagul în Curte la drăgan“ din 1756 e „în Curte la drăgani“ (dragoni) (p. 290).

Ca limbă, «mănăstire răzaşă» la 1767 (p. 293).

Pentru istoria literară, avem o scrisoare a unchiului lui Mihai Kogălniceanu, Iancu (1831; pp. 319-20), şi una a marelui om politic chiar, prin care, discutînd o chestie de moşie şi afirmînd că „neamul Kogălniceanu niciodată răpitor n'au fost», el se presintă ca urmaşul unui «moş» Arbore. E vorba de proprietatea Odobeştilor (an. 1858; pp. 318-9). „Voiesc“, spune el, „ca chiar protivnicilor miei să li ridic chiar prepusul că aş fi om nedrept“. Pe de altă parte, dîndu se genealogia familiei Negruzzi (contra aceleia alcătuite de autorul «Aprodului Purice»), se publică pentru întăia oară testamentul din 3 Iulie 1868, de simplă împărţire de bunuri, a lui C. Negruzzi. El doreşte să fie îngropat simplu, cu preotul din sat, la moşia lui Trifeştii. „Pe mormîntul mieu“, scrie el, «să fie sădiţi mai mulţi lilieci şi salcie“.

www.dacoromanica.ro

Și notițele de pe cărți de slujbă au cîte ceva de interes mai larg. Astfel: trecerea în 1793 a ambasadorului extraordinar rusesc către Constantinopol, înmormîntarea la Iași a lui Potemchin, „cu mare țărămonie, care nu s'au fostu mai văzut nimi în lumi» (notița de pe vremea lui Brîncoveanu la 7224 = 1716 e greșită ca dată), mențiunea schitului de la Hîrlău, din „Dealul-lui-Vodă".

Lista achisițiilor (donația Drosu) cuprinde un act de la Alexăndrel, două de la Ștefan-cel-Mare, două din secolul al XVI-lea. Unul din ele vorbește de prinderea de către Poloni, la Preutești, a Ruxandrei, fiica lui Vasile Lupu, care peri ucisă (p. 357).

Din memoriile emigratului frances de Rochechouart d. Zotta extrage știri despre petrecerea lui în Iași, ca ofițer rus, în 1807.

Restul, resumate și dări de samă. La sfîrșit se recomandă pamfletul «Arhiva».

* * *

D. Bobulescu, *Lăutarii noștri: din trecutul lor, schiță istorică asupra musicei noastre naționale corale, cum și asupra altor feluri de musici,* București 1922.

Harnicul preot Bobulescu a adunat în aceste 182 de pagini de format mic ceia ce se întîlnește cu privire la lăutari în toate izvoarele tipărite, ca și în manuscriptele, une ori prețioase, care se află în propria sa colecție. În șaisprezece secțiuni e vorba de tot ce-i poate privi de departe sau de aproape, de la baladele primitive și instrumentele pomenite la Wavrin pentru anul 1445 până la Barbu Lăutarul, pe lîngă care călătoria d-nei de Carlowitz, pe care o dau în broșura complementară la *Istoria Romînilor prin călători,* adauge și numele lui Farcaș și al ucenicilor lui. Numele de persoană Bucium n'are a face însă cu «bucinele» Scripturii, nici cu buciumul păstoresc care și azi răsună pe dealurile vasluiene. «Apa vioară» a Prutului, în cîntec, e apa *vie* desmierdată de cîntărețul popular, și n'are a face cu instrumentul de musică. Reproducerea (p. 35) chipurilor de domniță și fiu de Domn cu chitară, luate din cartea lui Breton, «La Russie ou mœurs, usages et costumes des habitans de toutes les provinces de cet Empire", IV, pp. 137-8, e cu totul nouă și

www.dacoromanica.ro

de mare interes: autorul a văzut, credem, — cartea fiind de la 1813—pe doi din copiii lui Constantin-Vodă Ipsilanti, adăpostiți cu părinții lor, în Rusia, la Chiev. O scrisoare inedită privește, nu numai gustul pentru chitară al boierimii moldovenești pe la 1841, ci și grija de «mădame» și anume „franțuște" pentru copii. Adăugim la instrumente nagaraua, *nacchera*, din care cînta nagaragiul pomenit într'un document din Moldova la 1633 (*Ioan Neculce*, revista din Iași, I, p. 273). La lista lăutarilor cunoscuți s'ar mai putea adăugi unele nume. La balade se discută și mărturia lui Stryikowski (secolul al XVI-lea) și însemnările lui de Hauterive (secolul al XVII-lea). Cîntecul, pomenit în al XVII-lea veac, al «fetei care și-a pierdut caprele în munți» e și acum cunoscut în Polonia, cum am fost încredințat deunăzi cu prilejul excursiei profesorilor poloni. De notat și știrea din Zilot Romînul, descoperită de autor, despre cîntecul lui Alexandru Ipsilanti în 1821. Și acuma, despre războiu, despre alegeri, țeranii din Dolj fac cîntece.

Viața lăutarului țigan e presintată adesea cu amănunte nouă: astfel povestea, de la 1802, a „Țiganului scripcariu" de la Bobiceni, care «printr'alte sate străine înbla cu scripca, petrecîndu-și într'acestași chip vremea sa» (p. 137). Se reproduce întreg privilegiul de breaslă al lăutarilor din Huși, dat de episcopu Veniamin la 1795 (p. 143 și urm.): «meșterii scripcari» au staroste, cu drept de globire și „certare", au hramul lor, au veniturile corporației, «banii vedrii», la cari se adaugă, de la noii veniți, «papucii» pentru starosto. „Meșterul de la țară" poate cînta, dacă dă doi potronici, numai în zi de tîrg; altfel e pus la gloabă, ba poate și „certat cu bătaie". Se împiedecă „smomirea". Se prevăd condițiile în care «feciorul de herar sau de bucătar sau de vezăteu» poate deveni scripcar. După un manuscript din secolul al XVIII-lea se dau costume de lăutari, dar mai mult ca în Orient (p. 121). Figura lui Barbu Lăutarul, cu duiosul cîntec, e fixată documentar.

N. Iorga

www.dacoromanica.ro

DOCUMENTE

Documente ardelene.

I.

Pomealnicul sfinteĭ besericĭ dinŭ Făgăraşŭ, hramulŭ Sfîntuluĭ Nicolae, întru care să scriŭ ceĭ ce aŭ datŭ şi ceĭ ce vorŭ da orice sfinteĭ besericĭ ca să aibă pururea a să pomeni la sfăntulŭ jrtvenicŭ până va sta ăcastă sfântă besearică.

Ioanŭ Mihnea Voevodŭ i gjda ego. Mihnea-Vodă aŭ datŭ o evanghelie slovenească.

Ioanŭ Costandinŭ Voevodŭ i gjda ego aŭ datŭ o masă pe prestolŭ, 2 poale de icoană şi unŭ aerŭ.

Ioanŭ Şerbanŭ Voevodŭ i gjda ego, Maria, Maria, Gheorghie, Ilinca i sni ihŭ Safta, Soltana, Costandinŭ, Sanda, Mateĭ, Anna, Ilie, Costandinŭ, Balaşa. Aŭ datŭ 1 sfită galbenă de cuftirie, 1 stiharŭ roşu de cuftirie, 1 petrahilŭ, 3 dverĭ de atlazŭ roşu, 4 poale de icoană de cuftirie galbenă, 1 păreachie de rucavițe de canavățŭ galbenŭ, 2 pocroveațe, 1 aerŭ de canavățŭ galbenŭ.

Ioanŭ Costandinŭ Voevodŭ i gjda ego Maria, Constandinŭ, Anna, Stefanŭ, Radulŭ, Mateĭ, Constandinŭ, Stanca, gjda Maria, Ilinca, Safta, Ancuța, Balaşa, Zmaragda, Şerbanŭ, Mateĭ Voevodŭ, Şerban Voevodŭ, Preda, Păuna, Papa, Balaşa, Barbulŭ, Maria.

Ioanŭ Stefanŭ Voevodŭ i gjda ego Păuna, Radulŭ, Costandinŭ.

(Proces-verbal de «adunare de norodulŭ s. biserică din preună cu juraţi sfinteĭ biserică» cu «dumnealuĭ Anton Brînzea».)

Aicĭ să pomenescŭ arhiereiĭ Țărăĭ-Rumăneştĭ:

arhiepiscopŭ Varlaamŭ aŭ datŭ 1 cluč.

arhiepiscopŭ Theodosie aŭ datŭ 2 zlatousturĭ.

arhiepiscopŭ Anthimŭ.

episcopŭ Damaschinŭ.

Aici să pomenescŭ boiarii: † Constandinŭ, Safta, Radulŭ, Ilinca, Costandinŭ, Constandinŭ, Ilinca, Maria, Ioniță, Constandinŭ, Catrina.

† Mihai, Marga.

† Radulŭ.

† Gheorghie Băleanulŭ aŭ datŭ 1 sfită de sarasiarŭ, 1 păreachie de rucavețe. 1 petrahilŭ.

† Şerbanŭ, Andriana, Vorniculŭ Buga aŭ datŭ 1 liturghie.

www.dacoromanica.ro

† Gheorghie Comisulŭ au datŭ besearicii lei 12.

Aicĭ să pomenescŭ preoţiĭ besaricii.

† Ieromonahŭ Haritonŭ. Acesta aŭ datŭ besearicii moaştele de la Stăiĭ Panteleimonŭ şi unŭ petrahilŭ.

† Iereĭ Radulŭ aŭ datŭ unŭ Mineiŭ obşte.

Răspopŭ Ioanŭ, Bucura čd. Acesta aŭ fostŭ popă şi aŭ datŭ unŭ polustavŭ şi o ladă de odăjdiĭ.

† Iereĭ Cristea, Marica čd. Aŭ fostŭ preotŭ cândŭ s'aŭ ziditŭ besearica şi aŭ umblatŭ în trebile besearicii până s'aŭ isprăvitŭ. S'aŭ pristăvitŭ lt. 7222, Av. 1 d., Duminecă.

† Iereĭ Radulŭ, Paraschiva čd.

† Iereĭ Stanŭ, Dobra čd.

† Iereĭ Stoica, Maria. Acesta aŭ datŭ unŭ praporŭ sfinteĭ besericĭ de zloţi 5.

† Iereĭ Ioannŭ, Anna čd.

† Iereĭ Thoma, Marica čd.

Toţĭ ceia ce orŭ cu ce arŭ fi ajutatŭ beseareca.

† Ivanŭ, Anezina čd., Lazar, Tudora, Dumitru, Constandinŭ, Alexie, Vasilca, Tudora, Alexe, Manta, Isarŭ, Alexandra, Necula, Maria, Hristea, Stanca, Anzeana, Tudora, Mateĭ aŭ datŭ pentru unŭ locŭ alŭ besericiĭ flor. 45 şi 1 lingură de argintŭ, 1 aerŭ, 2 icoane.

† Mihăilă, Neacşa, Dumitru, Catalina, Stanŭ, Radulŭ, Anna, Mihaĭ, Stanŭ, Radulŭ Oprea dărstariulŭ: aŭ datŭ o pravilă.

† Vasilie, Cristina čd. iereĭ Ioannŭ, Anastasia čd., Comanŭ, Tudora čd. Aŭ datŭ pentru unŭ locŭ alŭ besaricĭ flor. 45 şi 2 sfeaşnice de aramă şi 1 stiharŭ de musunŭ şi 1 cădealniţă de argintŭ; loţĭ —.

† Pană, Alixandra čd., Dima, Maria čd., Maria, Pană. Aŭ datŭ o crŭce ferecată cu argintŭ şi o linguriţă de argintŭ.

† Zaharia, Eva, Maria, Marta čd., Criştofŭ, Neacşa čd.. Stoianŭ, Nastasiia. Aŭ datŭ o candilă de argintŭ şi 1 discosŭ de argintŭ şi 1 tipsiuţă de cositorŭ şi 1 poală cusută pe iconostasŭ şi 1 sfeaşnicŭ de aramă şi o dveară de tabiniţă galbenă.

† Florea, Armanca čd., Barbulŭ, Paraschiva čd., Mihaĭ Mateĭ.

Florea Sasulŭ otŭ Braşovŭ aŭ datŭ 1 bib'ie rumănească.

† Nicola, Safta čd. Aŭ catŭ Nica lăhtariuluĭ *(sic)* 1 sfită de cuftirie roşie şi plaştaniţa.

† Stoica, Sora, Săşčoii, aŭ datŭ 1 policandru mare.

www.dacoromanica.ro

† Dumitru, Dobra čd. aŭ datŭ unŭ pintecostariŭ (chivărarŭ).

† Dumitru, Paraschiva čd. aŭ datŭ unŭ policandru (Rusulŭ).

† Vasilache, Ana aŭ datŭ 3 potire de cositoriŭ şi 1 ibricelŭ şi 1 tipsie de aramă.

† Tămaşŭ, Dobra čd. datŭ flor. 100.

† Mihulŭ, Stanca čd. aŭ datŭ flor. 12 (podarŭ).

† Mihaĭ, Maria čd., ieromonahŭ Stefanŭ, Neaga, monahŭ Stefanŭ, Mihaĭ, Neacşa, Tudora, Stanŭ. Aŭ datŭ o poucenie (tipografŭ) şi o icoană a Prăstiĭ *(sic)*, cu mărgăritarŭ şi ferecată.

† Stanŭ, Anna, Stanŭ, Bucura čd., Paraschiva čd. (morarŭ), aŭ datŭ flor. 40 şi 2 icoane, preţŭ flor. 5.

† Ioanŭ, Stanca čd., Anna čd., Iane, Ionŭ, Stoica, Anna, aŭ datŭ flor. 12 (Arpaşŭ) şi o candelă de blehŭ.

† Dumitru, Anna čd., Anna čd., aŭ datŭ flor. 10 (alŭ Babeĭ).

† Gheorghie, Nastea, Stroe, Dochiia čd., aŭ datŭ flor. 12. Şi aŭ datŭ înpreună cu jup. Mihulŭ, frate-săŭ, policandrulŭ celŭ mare.

† Vasilachie, Marica čd., aŭ datŭ o candilă de argintŭ şi 2 poale de icoană şi 2 dveri şi 1 poia. *(sic)* cu cătărămĭ de argintŭ cu pietre.

† Şerbanŭ, Viŝa (?), čd., Ionŭ, Anghelina čd., Mateĭ, aŭ datŭ o candilă de argintŭ.

† Petru, Marica, Mişa čd., Miculŭ, Viŝa čd., Hărsu dinŭ Braşovŭ aŭ datŭ unŭ covorŭ segedea, 1 sfită galbenă cu flori, 1 icoană a Sfinţilorŭ Apostolĭ, un petrahirŭ albastru i 1 rucavițe.

† Nicola, Zafira čd., ginerele Duncoaeĭ, aŭ datŭ flor. 35, banĭ 30 şi 1 patrahirŭ.

† Costandinŭ, Aniţa čd., † Costandinŭ, Maria čd., aŭ datŭ flor. 8 (Lucă).

† Mihulŭ, Nastasia čd., Duca Haronpotor, aŭ datŭ unŭ potirŭ de argintŭ cu discosŭ cu zveazdă, de argintŭ, şi clopotulŭ celŭ micŭ.

† Mateĭ, Voica čd., aŭ datŭ 1 pinticostarŭ (Grecŭ).

† Iane, Anna čd., poşta, aŭ datŭ unŭ Triodŭ.

† Stanŭ, Marica čd., Mustea (?), aŭ datŭ 1 psaltire şi 1 candilă de aramă.

† Stanca aŭ datŭ unŭ petrahilŭ.

† Mihulŭ, Anghela čd., lăutarŭ, unŭ policandru micŭ.

† Dima alŭ luĭ Costache aŭ datŭ unŭ petrahilŭ de atlaz vearde.

www.dacoromanica.ro

† Șerbanŭ, Stanca Talabă, datŭ flor. 100.

† Iane Arcudo aŭ datŭ 1 policandru.

† Ierei Staico čd. aŭ datŭ 1 sfită de zuf *(sic)*.

† Andrei Tătarulŭ aŭ datŭ 1 Octoihŭ de ceale micĭ și 1 icoană.

† Bădiceanŭ, Anna čd., aŭ datŭ flor. 10 (poșta).

† Gheorghie, Marica čd. aŭ datŭ flor. 12, (golŭ) și o candilă de argintŭ.

† Toaderŭ, Stanca čd. aŭ datŭ flor. 8.

† Gheorghie, Ioana čd., Pătro, Crăstina čd., aŭ datŭ unŭ prapurŭ și 1 candilă de aramă și 1 candilă de argintŭ.

† Mihulŭ, Maria čd., aŭ datŭ o candilă de argintŭ și aŭ cumpăratŭ policandrulŭ celŭ mare, cu frate-săŭ, jup. Gheorghe Stroe.

† Ioanŭ, Ilinca čd., Dima, Evda čd., Dima. Jupănŭ Nica aŭ datŭ o candilă de argintŭ, împreună cu jupănŭ Dima.

† Pană Papazica aŭ datŭ o candilă de argintŭ.

† Stoe, Marula čd., Gheorghie aŭ datŭ 1 candilă de argintŭ.

† Tanasie aŭ datŭ unŭ stiharŭ albastrŭ.

† Pătru, Paraschiva čd. aŭ datŭ unŭ časoslovŭ rumănescŭ.

† Vasilie, Bobinca čd., a datŭ 1 Octoihŭ rumănescŭ și 1 tipsie de cositorŭ de oștaanie.

† Ieromonahŭ Melentie, aŭ datŭ flor. 10.

† Iane, Tudora Nadoși, aŭ datŭ flor. 15.

† Mihaĭ, Zamfira aŭ datŭ biseariciĭ o candelă de argintŭ.

Acestŭ pomeanicŭ fiindŭ alŭ besearicĭ, rămăitorĭ, întru acesta aŭ isprăvitŭ preoțiĭ și oroșanĭ cumŭ nime nume să nu scrie într'însulŭ fără știrea săboruluĭ, că iaste legătura săboruluĭ cumŭ cine va vrea să să scrie, să aibă a da întîiŭ de o păreachie de nume flor. 12, apoĭ să să scrie, iarŭ, de s'arŭ scrie cineva fără știrea săborului, nu va rămănea scrisŭ, ce să va scoate.

*

II.

La Episcopia ortodoxă din Oradea-Mare.

Pe o Cazanie a luĭ Varlaam:

Ačastă carte să chiamă ievanghelea cu învățătură *sirŭ pustila ili za propoveadie iercag (sic)* dată iaste de Hs. iubitorŭ și întru Hs. credinčosŭ Ionŭ Gheorghie Stefanŭ Voevodŭ, cu mila luĭ Ddzĕŭ Domnŭ țărĭ Moldovieĭ, și o aŭ dăruitŭ de în mîna credičosŭ slujitoriulŭ Măriei Sale Ioanŭ diiacŭ ce aŭ fostŭ notarŭ Măriei Sale la svănta besea[re]cî ce iaste suptŭ biruința slîvitulu

www.dacoromanica.ro

și întru Hs.•alesŭ cinstituluĭ prinţipsŭ Ghiorghie 2 Racoţĭ, Domnulŭ Ardelulŭ și părţilorŭ crăieĭ ungureștĭ și șpan Săcuilorŭ în veacĭ, în satŭ în Măceŭ, mța Ghenarie 21, veto 7164, în annii Domnuluĭ nostru Is. Hs. spsitoriulŭ nostru 1656.

Az popŭ Opre otŭ Fărcădinŭ, rocŭ 1664, săr. 7174.

* * *

Documente moldovenești și muntene.

1. UN DOCUMENT BĂCĂUAN.

15 Decembre 7255. Hotărnicie din ordinul lui „Ion Necu'aĭ Voivod“ pentru „Mărie Sa Ioniță Cantimirŭ beizadè“, la „satulŭ Oraşe (Orșa), ce este la Ţinutulŭ Bacăului, pe Tazlăulŭ Mare“. Au strîns „pe toţi răzeși și megieși și pre înpregiurași cari să vor iscăli mai gios“. Se mărgenește „cu satele Verșeștii, Poiana“, cu „părăulŭ Turluiului“, „părăulŭ Lărgii“. „Totŭ chisculŭ până în drumulŭ saragelii“, „fundulŭ poenii Comanului“, „poticile“, „zările dealurilorŭ, prinŭ prăvăliturile apilorŭ“ (?), „chisculŭ Orișoruluĭ“, „chisculŭ M.“, părăulŭ Filipii“, „poiana Prăjoae“, „drumulŭ Berzunţului“, „părăulŭ Drăcoi“. „Într'unŭ stăjarŭ amŭ făcutŭ boorŭ.“ „Coastele moșii“, «obărșia sarageleiorŭ, la doi fagi“, „dreptŭ ocina în susŭ“, „obărșia Slatinii, la buurulŭ vechi (și s'au înnoitŭ)“, „poteca Verșeștilorŭ“, obărșia Tisăi“, „peste un picorŭ plaĭ“. „Așa s'aŭ încheetŭ hotarulŭ acesta în pregiurŭ de răzeșii acestui saatŭ“. Chiamă „și pe părintele Varlamŭ Pelinŭ egumenulŭ dinŭ mănăstiı[ea] Berzunţului“. Sînt „trei bătrăni, anume Ionŭ Orișŭ și Gĭurgĭu Durghie și Ionŭ Băloșŭ“: din primul Negoeștii, din al treilea Costantin Poenariu. Se măsoară cu „fune de 20 stănjăni și stănjănul de 8 palme“. „Seliștea satului, care amŭ stălpit-o cu petri“, se scoate.

„Cumŭ mergu hlizăle de a curmezișulŭ locului. Vasile Coţofană e unul din răzeși, Dumitru Izvoranul altul, „strenepoţi Iliescului“, „Sandulŭ Ochianŭ“, „Ghirvase“, Ionŭ Bosiiocŭ“, „Ștefanŭ Covrigŭ“, „Ilie Cerbulŭ“, „Saule diiaconulŭ“, „Gherghina“, „Ionŭ Rasulŭ“, „Lazorŭ“, „Lupașcu“, „Ștefanŭ Nicanŭ“, „Ștefanŭ Ciortanŭ“, „Mihalachi și Gligrașŭ Mărza“, „strănepoţi lui Toaderŭ Drugane“, „Ilinca Costantiniasa“, „Ionŭ Cojoce“, „Dumitra fata lui Andrieșanu și a Grecăi“.

(Cŏpie ; proprietatea mea.)

www.dacoromanica.ro

2. O măsurătoare ialomiţeană.

Prea-Innălţate Doamne,

Datco şi Duca, dinŭ sudŭ Ialomiţa, aŭ jăluitŭ Mării Tale pentru Manolache Topliceanu, zicăndŭ că, avăndŭ numitu moşie de cumpărătoare la Sulimanulŭ, ce să numeşte Spănicească, stănj. 169, de la nişte moşneni de acolò ce au moşia de avalma cu dănşăi întru acelŭ hotaru, cu pricina acestorŭ le 'mpresoară şă partea lor de moşie, vrăndŭ să le strice casile după partea lor ce au de moştenire de la moşi şi părinţii lor, şă, fiindŭ-că ni să porunceşte de către Măria Ta prinŭ zapciu dumnealuĭ vătv. Irnache ca să cercetămŭ după luminată purunca Mării Tale, aduşi fiindŭ la judecata înnaintea noastră, amŭ întrebatu pă părătu ce are să răspunză, şi să ne arate zapisele şă scrisorile pentru cătă moşie va fi avăndŭ. Şă răspunse că elŭ, de la moşii şă părinţii lui avăndŭ moşie întru acelŭ hotarŭ, aleasă şă hotărătă prinŭ cărţi de hotărnicie, peste acea parte are şă cumpărători mai dinŭ urmă, de răposatu tată-său, prinŭ zapise, de la unii din moşneni de la însuşi neamulŭ jăluitorilorŭ şă de la alţii ce au fostŭ cumpărători de la neamulŭ lor, şă ne arată o carte de hotărnicie de la leatŭ 7223, Iul., de săntŭ ani 69, al şasă boeri, prinŭ care să dovedeşte partea lui Alexandrache Ceauşŭ, moşulŭ părătului, masă stănj. 364, însă stăj 423 de la trăsura dinŭtăi pă dinŭ josulŭ ulmului, stăj. 317 la trăsura de alŭ doile, pă Valea Părliţilor, şă stăj. 349 la trăsura de alŭ triile, pe dinŭ josul părului, la peatra hotărătei, să alege şă parte moşnenilorŭ masă stăj. 260. Dintru acesti stăj. 260 ne arăta părătu că are cumpărătoare de răposatulŭ tată-său cu patru zapise, însă unulŭ de la leatŭ 7221, de săntŭ ani 21, de stăj. patruzeci, ce vinde o Florică cu frate-său Radu Bulumeju, altulŭ de la leatŭ 1760, de săntŭ ani 24, de stăj. şaizeci şi trei, ce-i vinde iarŭ acestŭ Radu Bolumezu, sinŭ Ianache Bulumezu, altulŭ iarŭ de la acelŭ leatŭ, de stăj. cinsprăzece ce-i vinde unŭ Necolae Bulumezu, care toţi acesti oameni săntŭ cumpărători de la neamulŭ jăluitorilorŭ, şă altulŭ de la leatŭ 7274, de săntŭ ani 18, de stăj. doozeci şă optŭ, ce-i vinde unŭ popa Drăghič dinŭ neamulŭ jăluitorului, şă să facu toate cumpărătorile aceste stăj. o sută patruzeci şă şase, iarŭ nu o sută şaizăci şi noă, după cumŭ jăluitorii înŭ jalbalor arată.

Deci, fiindŭ-că părătu Manolache dovedeşte prinŭ cartea de ho-

www.dacoromanica.ro

tărnicie ce mai susŭ arătămŭ, după care asemenea este şă la mâna jăluitorilor, că are stânj. trei sute şaizeci patru de moştenire de la moşulŭ său Alexandrache Ceauşŭ, şi fiindcă prinŭ maĭ susŭ numitele patru zapise dovedeşte că are şă de cumpărătoare stăj. o sută patruzeci şă şasă de la neamulŭ jăluitorilorŭ, şă de la cei ce au fostŭ cumpărători de la dânşăi după vremi dintru acei stăj. doă sute şaizeci ce li s'aŭ fostu alesŭ la hotărnicie, după dreptŭ hotărămŭ ca părătu să stăpânească aceşti stăj. trei sute şaizeci şi patru ce-i are de moştenire, şă stăj. o sută patruzeci şă şase ce-i are de cumpărătoare, care peste totŭ faceŭ stăj. cinsute zece, cu bună pace de către jăluitori, şă, pentru ca să poată a-şi stăpâni stăj. ce mai sus arătămŭ cu pace de către jăluitori, şă jăluitori de către dânsulŭ cusurulŭ ce le va rămânea, găsimŭ cu cale să fie luminată porunca Mării Tale către dumnealor ispravnici dinŭ sudŭ Ialomiţa ca, mergândŭ înŭ faţa locului, să aleagă întâĭ părătuluĭ stăj. ce mai susŭ arătămŭ, ca unui cumpărătoriu, lipindu-le şă cumpărătorile acelor patru zapise totŭ lângă parte ce are de moştenire dinŭ vechime. Aşăjdere să aleagă şă partea lorŭ ce le va fi rămasŭ nevândută şă, prinŭ cărţile dumnealor dându dreptulŭ fieştecăruia, să lipsească pricinile dintre dânşăi, iarŭ hotărârea cea desăvârşătŭ rămâne a să face de către Înnălţimea Ta. 1784, Mart 5.

(Patru iscălituri.)

Trecută în condică.
(Colecţia mea) γραφ. ἐν γρόσ.

III.

Acte dîmboviţene. C. 1830

18 April 1803. Măsurătoare pentru „dascalŭ Costandinŭ", în proces cu «Hrizea sinŭ Radu Săr[darul]». Iscălesc Ion Bata, Ion Călinit, «Marinŭ sinŭ Marinŭ vătafŭ, isprăvnicelŭ Sfintei Mitropolii», «popa Gheorghie sinŭ răposatŭ pop Ionŭ otŭ Pietroşiţa».

Pe V-o se spune că s'a fixat hotarul lui «dascălu Dinu otŭ Pietroşiţa», după «această engrafonŭ».

*

7 April 1831. Departamentul de şapte către judecătorescul Divan. Judecata cu „zapciul hătmănesc vătaful de Curte», pentru «Costandinŭ dascălulŭ otŭ Petroşiţa» (Dîmboviţa), cu privire la «partea de moşie ce au avutŭ în hotarulŭ Ţăţ»i. «Le-au cositŭ acele livezi, de unde cosea acele 10 cară fânŭ, pă care

www.dacoromanica.ro

livezi au odăi de vite și le hrănește cu băligarŭ, iarŭ maĭ vărtosŭ că aŭ scosŭ rădăcină, precumŭ și, astă toamnă, cosindŭ o clae de fănŭ, îi apucă arendașulŭ a o plăti cu lei 200.» «Să aibă a le da dumnealui iarbă dă zece cară fănŭ fără de luare dă dijmă, și morarulŭ de la moara lor să nu să supere de clacă, fiindcă i-aŭ dat făgăduială numiți.... ascultare». «Vitele lorŭ să fie slobode să pască fără dă niciun havaetŭ.» «Nu-i e datŭ harulŭ și pă obrazulŭ clironomilorŭ.» Iscălește și Urmnzache Vistierŭ.

(Colecția mea.)

C. 1830.

IV.

Acte moldovenești.

...Il y avait lontemps que M. B. avait promis à ses deux enfants, Eugénie et Arthur, de voyager avec eux en Allemagne. Il avait aussi des moyens pour satisfaire au désir de ses enfants, car ses revenus étaient de 24.000 ducats par année. Il résolut de ne rien épargner de ce qui pouvait contribuer à l'éducation de ses enfants. Le père était âgé de 40 ans, la fille de 16 et le fils de 20.

Ce voyage fut donc conclu pour le premier mai...

Eforiia orașului Eșii, no. 2152; 1838, Septemv. 16. Către cinstit d. Post. Theodorachi Ghica.

Fiindŭ-că ulița Sf. Vinere, începătoare di la casăli răps. Logoft. Grigori Ghica și mergători păn' în Cișmării, nu maĭ puținŭ și acè ci dă dinŭ aciasta în ulița Podului Vechĭ, mergătoari pi lîngă comisiie cv. alŭ 2-le, să află cu totulŭ în proastă stari, găsindu-să podeliie lipsă și o mulțămi di hopuri pe dănsăli, dinŭ cari pricină nu potu orășănii a treci pi acolo, pornindŭ reclamații că li s'au închisŭ cumunicațiia, de aceia Eforiia poftești pi dumneata ca să binevoești grabnicŭ a porunci cui să cuvini di a meremetisă aceste uliță, spre a lipsă reclamațiile orășănilorŭ pentru aciasta. Și de punire la cali ci vei faci vei împărtăși pi Eforii cu știință.

Prizidentele Eforiei : *Banul Stavrat.*

Secretar *Tir...*

Reçu de Mr. le Postelnic Georg Romalo la somme de cent quatre-vingt-dix ducats pour la transmettre par la poste d'aujourd'hui franche de port à Mr. Manuel Romalo à Paris, Rue de l'Ouest 92.

Fait à Jassy, le 9/21 décembre 1849. *D. Trausch.*

www.dacoromanica.ro

Cinstit dumisale șefului poliției munițipale,

Aciastă direcție a Teatrului, luînd aminte, s'au încredințat că la mai multe locuri publice s'ar face baluri fraiu fără a-și avè încuviințare aceștii derecție, urmare care jignește așăzămîntulŭ teatral. Iscălitulŭ, cu căzuta cinste, poftește pe dv. ca, luănd măsurile cuvenite, să stavilați asămine urmare, care ori după care înpregiurare nu poate fi ertată nimărui fără a avè biletul aceștii derecție.

(Colecția mea.)

Eșii, 1852, Dechemvr. 22.

* * *

Documente argeșene

I.

Cartea luĭ Mihailŭ Voevodŭ, fečorulŭ luĭ Patrașco Voevodŭ, Domnŭ a totŭ pămîntulŭ rumînesc, dat-amŭ Domniia Mea ačastă poruncă a Domni[eĭ] Meale luĭ Voi[co ș]i fečorilorŭ luĭ căță Dumnezeŭ îĭ va da ca să-ĭ fie luĭ moșie în satŭ în Voinigeștĭ, partea Bratuluĭ fečiorulŭ luĭ Pană, pentru că aŭ cumpăratŭ Voico de la Bratulŭ fečorulŭ luĭ Pană, pe aspri gata 2.000, apoĭ Pană, elŭ fečorŭ dinŭ trupulŭ luĭ neavăndŭ, fiindŭ sterpu, și ajungăndŭ în bătrăneațĭ și la multă nevoe, iară aŭ venitŭ cu umilință de s'aŭ rugatŭ luĭ Voico ca să-i maĭ dea și cealelaltă *(sic)* jumătate de parte de moșie ce aŭ rămasŭ nedată, iarŭ Voico să-lŭ păzească, să-i aibă de grijă și să-lŭ miluiască și să-lŭ cinstească bine, să-l socotească pănă va fi Pană viŭ, iarŭ după moartea luĭ Pană ca să ție și să stăpănească Voico moșiia luĭ. Și așa s'aŭ tocmitŭ cu ceĭ din prejurulŭ loculuĭ. Și iarŭ aŭ datŭ luĭ Voico moșie în Voinigeștĭ, partea Marieĭ fiiceĭ Ștefanii, însă diuŭ apă și dinŭ cămpu și dinŭ dealŭ cu vie și dinŭ siliștea satuluĭ și poiană de o vie, dinŭ susŭ de poiana Badiĭ pe jumătate, pentru că o aŭ cumpăratŭ Voico de la fata Ștefaneĭ, pe aspri gata 500. Și iarŭ aŭ maĭ cumpăratŭ Voico unŭ pogonŭ de locŭ de la Stoica Găgălăŭ și de la frate-săŭ Radu Bănăulŭ otŭ Gruișoare, pe aspri gata 140. Și iarŭ aŭ maĭ cumpăratŭ Voico otŭ Voinigeștĭ dinŭ plasa dinŭ josŭ o vie și cu livada, dreptŭ aspri 700, de la Tudosie, fečorulŭ Budulesculuĭ. Și iarŭ aŭ maĭ cumpăratŭ Voico în ... unŭ vadŭ de moară și unŭ

www.daçoromanica.ro

locŭ... 40 de aspri gata de la *(alb)*. Şi aŭ vândutŭ aceşti oamenĭ ce-sŭ zişĭ maĭ susŭ aceaste moşiĭ ce săntŭ zise mai susŭ de a lorŭ bună voe şi cu ştirea tuturorŭ megiiaşilorŭ, şi dinŭ susŭ şi dinŭ josŭ, înnaintea Domnii Meale. Dereptŭ aceaia amŭ datŭ Domniia Mea luĭ Voico aceaste moşiĭ ce săntŭ zise maĭ susŭ ca să ĭ fie luĭ moşiie stătătoare, luĭ şi fečorilorŭ, nepoţilorŭ şi strănăpoţilorŭ, şi de nimenea să nu fie clătite după zisa Domnii Meale. Pentru aceaia şi mărturiĭ amŭ pusŭ Domniia Mea pre jupanŭ Dumitru Velŭ Vor. i jupanŭ Tudosie Velŭ Log. i Stoica Velŭ Vist. i Negre Spăt. i Radu Com. i Stroe Stolnicŭ i Şerbanŭ Păh. i jupanŭ Preda Velŭ Post. I is. Theodosie Velŭ Log. Şi aŭ scrisŭ unŭ Paraschiva Log. în cetate în Trăgovişte, lt. 7106.

(Traducere.)

II.

Adecă eŭ Badea, fečorulŭ luĭ Rafailŭ călugărulŭ şi alŭ jupăneseĭ Caleĭ denŭ Fedeleşcioriĭ, scris-amŭ zapisulŭ mieŭ la măna Sfinţieĭ Sale părinteluĭ Mitropolituluĭ chirŭ Varlaanŭ ca să fie de mare credinţă şi de bună mărturie cumŭ să să ştie că i-amŭ vândutŭ Sfinţiei Sale toată partea mea de ocină, cu viĭ cu totŭ, denŭ satŭ, denŭ apă şi denŭ seliştea satuluĭ, denŭ dealulŭ cu viile şi de preste totŭ hotarulŭ, cu totŭ venitulŭ. Pentru că aciastă moşie aŭ fostŭ a mea de pre mumă-mea Calea, şi totŭ o amŭ ţinutŭ eŭ cu bună pace până acumŭ, în zilele Mărieĭ Sale Io Duca Voevoda. Decĭ acumŭ, ajungându-mă vreame de amŭ mersŭ eŭ de a mea bună voe înpreună cu tată-mieŭ călugărulŭ Rafailŭ la Sfinţiia Sa părintele Mitropolitulŭ în Bucureştĭ şi amŭ tocmitŭ de amŭ vândutŭ aciastă moşie ce scrie maĭ susŭ, de a mea bună voe, direptŭ banĭ gata 9.45, însă moşie stearpă fără de rumănĭ, cătă mi i-aŭ fostŭ partea mea, şi o amŭ vândutŭ Sfinţieĭ Sale ca să fie moşie stătătoare şi neclintită în vecĭ sfinteĭ şi dumnezeeştiĭ mănăstiriĭ ce [aŭ zi]ditŭ la Fedeleşcioriĭ [1]....

[1] La 10 April 7183, episcopul Ştefan adevereşte luĭ Varlaam Mitropolitul o cumpărătură. E vorba şi de casa din Bucureştĭ a luĭ Varlaam şi de „o Evanghelie tipernică de Li[b]ovŭ“ (copie). — Mărturie hotarnică din Novembre 7267 a unor oameni cari-şi aduc aminte de la Brîncoveanu şi „după vreamea ce ne era Oltu hotarŭ, maĭ naintea răzmiriţiĭ ceĭ de'ntăĭ“.

www.dacoromanica.ro

III.

14 Decembre 7132. „Milostiiŭ bojiŭ preaoștennei arhiepiscopŭ chirŭ Theofilŭ ot Răibnicŭ.

† Scris-amŭ Episcopiia Mea aceasta carte a Episcopieĭ Meale“ pentru o cumpărătură. Se pomenesc: «diaconul Stepanŭ», popa Theodosie, Oană Fulgă, „Oprea alŭ popeĭ luĭ Stanŭ“, toțĭ din Rîmnic, „de la episcopie popa Efremŭ și diiaconu Bunea“. Cuvinte bune și expresii rare: „de înŭ căpătăiu gardului și cale de carŭ“.

(Urmează actul luĭ Oancea și fiul Stanciul, cari vînd „vătahuluĭ Stoicăĭ, sluga sfinteĭ episcupie“, „4 locure“ la Voinigești, „ca să-ĭ fie ocină de moșie“. „Și i-amŭ văndutŭ denaintea părinteluĭ episcupuluĭ luĭ Theofilŭ, și amŭ pusŭ mărturii anume: de înŭ Rămnicŭ Gherghe județulŭ și Draghimirŭ și Vancea și Voico alŭ Lughinŭ și Stoica Croitorulŭ și de în Voinegeștĭ Cozme și fiiŭ săŭ Drag[o]miru și pă Călinŭ și Curea și Alămanŭ, și de la episcupie popŭ Efremŭ și Matheiŭ și Cănda și Pătru și Gavriilŭ și Mihăilă. Și *amŭ faptŭ* acesta zapisŭ eŭ, Oancea, cu fiiulŭ mieŭ Stanciulŭ“ (25 Mart 7131). «Pisŭ azŭ Veniaminŭ».

IV.

Mlstiiŭ bjiiŭ Io Nicolae Alixandru Voevodŭ i gdnŭ zemli vlahiscoe davat gdsvami siiŭ povealenii grsdmi credinčosului boiariului Domnii Meale Drăghiciu Bălăceanulŭ bivŭ velŭ Vornicŭ za Tărgoviște ca să aibă a ținea și a stăpăni partea de moșie denŭ Săpata otŭ sudŭ Argeșŭ a luĭ Șerbanŭ Vorniculŭ Bojoreanulŭ, cu venitulŭ cătŭ s'arŭ aleage. Care moșie fiindŭ maĭ denainte de baștină a dumisale, o au fostŭ vănduțŭ luĭ Șărbanŭ Vorniculŭ Bojoreanulŭ încă de maĭ nainte, vreame, apoĭ, întămplăndu-să de s'aŭ înstreinatŭ Șărbanŭ Vorniculŭ Bojoreanulŭ penŭ alte părți streine, aŭ rămasŭ toate moșiile luĭ pe seama domnească după porunca prea-puternicii Înpărății, și, înțelegăndŭ Domnia Mea că acea parte de moșie denŭ Săpata aŭ fostŭ maĭ denainte a dumnealui Vornicului Drăghiciŭ Bălăceanulŭ, Domniia Mea l-amŭ fostŭ dăruitŭ cu acelŭ satŭ Săpata pe dumnealui, aflăndu-să cu slujba dreaptă lăngă Domniia Mea, dăndu-ĭ Domnia Mea și carte de stăpănire. Însă dară, întămplăndu-să de-aŭ fostŭ Șărbanŭ Vorniculŭ Bojoreanulŭ și cu dumnealui Matei Fălcoianulŭ bivŭ Velŭ Vornicŭ datorĭ dumnea-

www.dacoromanica.ro

luĭ doftorului Manolachie, fratele luĭ Antonie Armașulŭ, cu zapisulŭ dumnealui tl. 500, și dentr'acei bani partea ce-aŭ fostŭ a dumnealui Vorniculuĭ Matei Fălcoianulŭ, tl. 250, i-au datŭ dumneaaluĭ Mateĭ Vorniculŭ toțĭ deplinŭ luĭ Manolachie doftorulŭ, iarŭ pentru ceilalțĭ bani, tl. 250, partea luĭ Șărbanŭ Bojoreanulŭ, nefiindŭ elŭ aicea ca să-i plătească, amŭ datŭ Domniia Mea poruncă și volnicie ca denŭ moșiile luĭ ce are aicea înŭ țară pe seama domnească să să vânză și să să plătească luĭ Manolachie doftorulŭ și aceĭ banĭ, deci, fiindŭ și ačastă parte de moșie denŭ Săpata a luĭ Șărbanŭ Vorniculŭ Bojoreanul, care i-o vânduse Vorniculŭ Drăghiciŭ Bălăceanulŭ dreptŭ tl. 160, și vrândŭ dumnealuĭ ca să-i fie maĭ cu temeiŭ, aŭ întorsŭ aceĭ banĭ, tl. 160, dreptŭ cătŭ o vândusă Bojoreanulŭ de s'au datŭ într'acea datorie a Bojoreanului luĭ Manolachie doftorulŭ. Dreptŭ aceaia dară și Domniia Mea încă amŭ datŭ aciastă carte a Domniei Meale credinciosului Domnii Meale Drăghiciŭ Vorniculŭ Bălăcianul ca să aibă a ținea și a stăpâni de acumŭ înnainte acea parte de moșie, cu satulŭ si cu venitulŭ ce arŭ fi, să-i fie moșie stătătoare și ohabnică, de către niminea neclătită, întărindŭ Domnia Mea cu totŭ sfatulŭ cinstițilorŭ și credincioșilorŭ boiarilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnii Meale: panŭ Radulŭ Popesculŭ Velŭ Vornicŭ i panŭ Iordachie Crețulesculŭ Velŭ Logt. i panŭ Dimitrachie Ramadanŭ Velŭ Spat. i panŭ Grigorie Halepenschii Velŭ Vistiieru i panŭ Donie Damianŭ Velŭ luč. i panŭ Ianachie Stamă Velŭ Postealnicŭ i panŭ Nicolae Rosetŭ Velŭ Pah. i panŭ Tudorachie Iuliianŏ Velŭ Spăt. i panŭ Panaiotachie Velŭ Slugearŭ i panŭ I... Dediulesculŭ Velŭ Comisŭ i panŭ Grigorie Grecianulŭ Velŭ Sărdariŭ i panŭ Barbulŭ Merișanulŭ Velŭ Pit. Și ispravnicŭ Costandinŭ Costinŭ Neaniulŭ vt. Logt. Și s'au scrisŭ înŭ anulŭ alŭ patrulea întru a doaa Domnie a Domnii Meale în orașulŭ Domnii Meale în București, de Radulŭ logofețelulŭ za Divanŭ, snă Mihailŭ ieromonahulŭ, msța Sept. 27 dni, lt. 7231.

(Monograma domnească su iscălitura: Io Nicolae Voevoda. Pecete peste hîrtie cu cele două figurĭ lîngă copac și legenda: Io Nicolae Alexandru bjiiu mlstiiu gpdr. zemlii Ungrovlahii. 1719).

Jos: Crețulescu Vel Logft. procĭtoh.

Costandinŭ Costinŭ Neaniulŭ vt. logftŭ prociteia mnoiu.

(Actele Eforieĭ Spitalelor Civile.)

Toate publicate de **N. Iorga**

www.dacoromanica.ro

O reclamație în Moldova

Țeranii din jurul Răcăciunilor se jăluiesc Domnului împotriva lui Ilie Catargiu Marele Logofăt precum că acesta-i trage pe nedrept la vecinătate. Această usurpare se petrecuse mai demult, dar țeranii nu putuseră face reclamație, căci «s'au tîmplat de i-au fost (satuluĭ Răcăciunĭ) tot stăpînĭ marĭ și putincioșĭ"[1]. Unii însă căzuți în iobăgie «și mai dincoaci». Țeranii se ridică acum, «vroind ei ca s'iasă pe la moșiile lo[r]». Domnul întreabă pe „dumnealuĭ Vel Logofăt cu ce pricină trăgea pe aceștĭ oamenĭ vecinĭ", iar el «o dovadă alta n'aŭ arătat fără decît cu atîta pricină cum că de multă vreme s'arŭ fl [aflat?] în Răcăciunĭ, arătînd și izvor anumi care de cînd să află șeazătoriŭ într'acel sat». Domnul constată că Marele Logofăt n'are nicio dovadă și că țeranii sunt «oamenĭĭ de moșiea, și moșiile lor sîntu fată». Se cere jurămîntul cu marturi „oamenĭ bătrănĭ di credință", cari să jure că nu erau vecini «părinții și moșiĭ lor di pi parti bărbătiască dintr'acele sălișcĭ».

Fiecare țeran își aduce cîțiva marturi «moșeanĭ» din diferite sate învecinate. Se înșiră numele lor cu mențiunea căruia dintre jăluitori erau marturi. Marturii arată că țeranii veciniți sînt de fapt moșneni. Domnul orînduiește boieri cercetători pe Dima Vornicul și pe un altul, al cărui nume nu s'a păstrat.

«I-au luat pri toții pri aceĭ marturĭ, carii s'au scris maĭ sus «anume....[2], Niculaĭ și, îmbrăcîndu-ĭ preuții în veșminte preuțeștĭ «și așa cu toțiĭ pi rînd....[3] precum acești oamenĭ nicĭ unĭĭ vecinĭ «nu sîntu, ci sînt drepții moșeanĭ".

Marele Logofăt e „rămas din toată legea țărăĭ», iar țeranii sînt îndreptățiți.

Ilie Catargiu avea moșia dela Iordachi Ruset, al cărui ginere era prin căsătoria cu Safta. Iordachi Ruset îl avea dela socrul

[1] Pe Marele Logofăt ce era acum stăpîn se vede că nu-l considerau ca un „stăpîn mare și putincios". Înnainte satul fusese domnesc și trecuse prin stăpînirea lui Gheorghe Ștefan-Vodă, Ștefăniță Lupu, Dabija-Vodă, o uzurpație a Damniei Safta, apoi Iordachi Ruset. Pentru interesantele procese pentru stăpînirea lui vezi un document publicat de mine în „Revista Istorică", III, p. 17 și urm. Cf. și „Arhiva Genealogică" a d-lui Sevzota, an. II, p. 53 și urm.

[2] Rupt 1 rînd.

[3] *Idem* 3.

www.dacoromanica.ro

său Dabija-Vodă ca zestrea fiicii luĭ Maria. Dabija îl cumpărase din boierie dela Ştefan-Vodă Lupu, care-l confiscase lui Gheorghe Ştefan-Vodă pentru banii ce luase dela Vasile Lupu cu ocasia răscoalei sale in 1653 [1]. P. I. P.

* * *

Cîteva inscripţii

La Cernica:

Icoane de Grigore Frujinescu z[ugrav], 1800.

De Adam z[ugrav], 1847.

La Văcăreştĭ:

1. Această candela s'aŭ pus la mormîntul Domniţeĭ Smarandeĭ, fiica lui Constandin-Vodă Basarabă, la l. 7228.

2. Această candile s'aŭ dat la Sveti Gheorghie de la Şerban t. Vel Spetar 1748.

3. Întru amintirea Postelniculuĭ Dimitraşcu, 1757.

Publicate de N. I.

* * *

Un vechiu program scolar

În revista bucovineană *Şcoala* (VII, 10), d. S. Reli publică acest program al şcolii din Coţmeni la 1789:

«Lucrurile care săvîrşesc ucenicii întru un an sunt următoare:

Pentru clasul întîi.

1. Cunoaştere slovelor, slovenire bine şi cetire de mijloc a tiparului şi a răvaşului moldoveneşte, Chambanul (?!!) din gură, după poveţuire la 1 Mai 1789 supt n-rul 68 dată.

Catehizmul cel mic, adecă cele prin slove însămnate lucruri, care neavînd, să faci arătare aici ca să se trimată. Se'nţelege cum că aceasta nu prin cetire să cuvine a învăţa, că copiii nu ştiu ceti, ci prin spunere înainte şi adesă-poftorire, însă nu de a rost, adecă cuvînt în cuvînt, ci după noima, adecă după înţelegere.

Scrisoare cea frumoasă măcar pîn'la pruba a 10, iarăşi după poveţuire la 12 Avgust 1788 şi supt n-rul 43 şi la 1 Maiu 1789 supt n-rul 68 trimasă şi însemnare cè de 1 şi a 2.

[1] Vezi nota de la pagina precedentă, precum şi N. Iorga, *Studii şi documente*, V, pp. 49 şi 99. Cf. *ibid.*, VI, p. 422.

www.dacoromanica.ro

Pentru clasul a daua (al doilea).

Îndeletnicire în cetire din ducere de mînă, a catehizmului, ciaslovului și psaltire, după rînd. La aceasta poate dascălul slovele nemțești împreună cu însemnările, adecă întru a să arăta copiilor înțălesul pentru cetit hotărît, însemnarea cea de a treia, poftorind cele două la întăiul ceas învățate întru un sfert sau giumătate de ceas, și după aceasta îi îndeletnicește în cetire după regulele arătate. La ziua următoare iarăși poate arăta slovele nemțești, peste cîteva zile slovenire și după aceia cetire, care semne vor învăța, știind acum ceti moldovenește.

Ar greși un dascăl care ar socototi *(sic)* că întru o zi trebue să cetiască și din ducere de mînă și catehizmul, ciaslovul și psaltire. Pentru că întru aceasta trebue a să lua toate însemnările înnainte.

Deci ca să nu să facă greșală tîlcuește parte după parte, și cu bună socoteală să învețe dascălul toate lucrurile și poroncile mai sus pomenite prea bine să le cetiască, scrisoare moldovenească dentăi și nemțască.

Acestea toate să facă dascălul, poroncind ca să scrie de o parte a trătașului moldovenește, de altă nemțește, urmînd și după povețuirile mai sus arătate și dădînd și pe acasă vre o scrisoare.

Catehizmul întreg, partea 1 și a doua a ducerii de mînă pentru școală și fire (?) și pentru bunele năravuri.

Chambanul pîn'la regula de tri, scris prin propoveduire și ortografie. Ciaslovul și psaltire după porunca dată, glasurile și (de știe dascălul nemțește) Comenius, împreună cu tălmăcire...

Toate aceste învățături să impărțiască dascălul în două părți, și o parte să învețe în cursul de iarnă și alta în cel de vară. Și, întîmplîndu-să că ar fi niește copii care n'ar fi precopsît învățătura deplin, să poftoriască clasul încă un an, și numai la sfîrșitul cursului celui de vară să margă școlarii cei harnici la un alt clas.

Iară aceia care au precopsît învățătura cursului celui de vară bine și ar pofti să mai îmbie la școală să învețe ortografie și scris prin propoveduire, părțile celelalte a ducerii de mînă, limba și scrisoare cea nemțască, și alte lucruri mai pe larg.

Însă cu înțelepciune să umble dascălul cu dînșii ca să să cunoască sporiul și să nu fie celorlalți de împiedecare.

Cernăuți, 20 Oct. 1789.

Anton de Marchi »

www.dacoromanica.ro

CRONICĂ

Biserica din Voivodeni

Primim această scrisoare:

«Zilele trecute, despărțămîntul Făgăraș al «Asociațiunii pentru literatura și cultura poporului romîn» și-a ținut adunarea anuală în Voivodenii-Mari, ca la 12 km. depărtare de Făgăraș. Am putut atunci vedea din nou biserica din acest sat, care mi se pare că merită atențiune prin execuția și vechimea ei.

Biserica e cam dărăpănată și neîncăpătoare, două motive care îndeamnă pe credincioși să se gîndească la dărîmarea (!N. R.) ei și la înălțarea unei biserici noi.

Nava bisericii constă din două despărțituri: cea de către altar e mai veche și interesantă; cea de către turn — tinda — e mai nouă și urîtă. Turnul încă se arată a fi de dată mai tîrzie.

Voiu încerca o descriere a despărțiturii dinainte. Are la bază un pătrat, fiecare latură a pătratului cam de cîte 5 m. Zidurile ce se ridică pe laturile pătratului se sfîrșesc de-asupra în arc frînt. Părețele din spre altar e străpuns de două uși, nu de trei, ca de obiceiu. Boltiturile de-asupra acestor două uși sînt tot în arc frînt. De-asupra ușilor e zid masiv.

Părții din spre S. și N. au cîte-o fereastă, și ele se poate să fi fost prefăcute mai tîrziu, pentru că au boltitură rotundă. Cel de S. mai are sus încă o fereastă pentru lumină, evident mai veche. Grosimea părților e de 1 m. Părețele de la întrare a fost spart, iar în locul lui avem o deschizătură pătrată, lată aproape cît lărgimea bisericii, de sigur ca biserica să încapă mai mulți credincioși.

Din fiecare corn al pătratului pornesc cîte două ogive. Ogivele aceluiași părete formează la boltitură un fel de straşină sau baldachin spre interiorul pătratului. Avem deci patru straşini de acestea. Fiecare straşină e lungă cam de 1,50 m. și e încheiată tot în arc frînt. Din vîrfurile straşinilor e dusă cîte o ogivă la straşina opusă, așa că diagonalele acestea formează o cruce, care e ca un fel de încheiere a boltiturii bisericii.

Pendentiful, cuprins între cele două ogive, care pornesc din același unghiu și între diagonalele din boltitură pănă la fntre-

www.dacoromanica.ro

tăierea lor e în formă de trapez lungăreț. Pereții bisericii sunt ziduri destul de greoaie, dar boltitura presintă chiar eleganță.

Altarul e o boltitură ca în stilul roman, mai largă în spre biserică, mai îngustă spre E.; unde părețele altarului se împreună cu boltitura, se formează o muche puțin curbată, în celelalte părți trecerea de la părete la boltitură e insensibilă.

Altarul are o fereastă spre Sud, renovată, urîtă, cea din spre E. e veche. La N. o firidă pentru proscomidie, la S. alta mai mare pentru diaconicon.

Pictura e încă frumoasă, dar mi se pare mai nouă. Cea mai veche pare a fi pictura bisericii. N'am descoperit nume de pictor și dată. Inscripțiile sunt în cirilice. La o Răstignire e scris (dacă am cetit bine) «Raspetiea Hristovo: Zdrobire fluerilor». În partea de jos, la înălțimea ușilor în spre altar, până de-asupra ferestilor pe ceilalți pereți e spoită cu var.

Pictura altarului e mai nouă. La altar se găsește inscripția: «S'au zugrăvit acest sfînt oltariu de robii lui Dmnzeu popa Ioa[n] Bica, fecioriu său Man; 1812».

Pe din afară biserica nu arată nimic deosebit. Numai supt streșină sînt zugrăvite medalioane cu prooroci. Într'o fereastă e pus: «1830».

Cei pe cari i-am întrebat nu mi-au putut spune nimic precis de vechimea bisericii. Știau numai că e foarte veche și că ar fi fost mai înainte un schit.

Am crezut bine ca prin aceste șiruri să atrag atenția celor competenți asupra ei, pentru ca să i se stabilească valoarea, eventual ca să se păstreze ca monument istoric.

V. Literat

*

Din cartea lui H.-G. Montferrier, *Voyage de fantaisie politique*, Paris, Calmann Lévy 1885, desfac rîndurile următoare, datat Viena, 25 Iulie 1885: «On prétend que la succession au trône de Roumanie ne se fera pas sans difficulté. Un parti puissant «voudrait pour succéder au roi actuel le duc d'Édimbourg, fils de la reine d'Angleterre et mari d'une Grande-Duchesse de Russie» (p. 34). Fiica lui era să fie regina Romăniei».

La Pesta i s'a spus călătorului că Tisza a căpătat «o parte

www.dacoromanica.ro

din Romîni». dar «cei ce sînt mai apropiați de România tot au tendințe separatiste» (p. 44). Toate națiile Balcanilor i se pare că ar voi să «piemontiseze», niciuna să fie «piemontisată» (p. 45). Interesantă descriere a visitei la Belgrad a regelui Carol, în August (p. 191 și urm.). Suverannl vecin e bine primit, «putînd fi un auxiliar, niciodată un dușman»: hotarul e tras de Dunăre. Milan întîmpină pe oaspetele său la debarcader, prin străji mărginite de trupe. O trăsură à la Daumont cu patru cai duce pe cei doi regi. Populația are o atitudine călduroasă: «pot s'o afirm, ca unul care am văzut și auzit». Seara, bal la Curte, în noul Palat, care se inaugurează astfel. Regina Natalia, în albastru, dă mîna regelui Carol pentru cadril. De față e d-ra Constantinovici, rănită la uciderea prințului Mihail, și foarte tînăra fiică a lui Catargi, adiutant și rudă a regelui Milan. E presintat regelui Carol pe care-l felicită pentru armată și biruință; „le roi, qui parle notre langue sans le moindre accent", vorbește de simpatiile poporului său pentru Franța.

A vorbit și cu ministrul de Războiu romîn, fost elev al Școlii Politehnice; s'a plîns contra proiectului dunărean al lui Barrère, acum căzut.

Retragere cu torțe supt ferestile Palatului, cîntece naționale, și supeu mediocru. «Palat de feerie» la locuința lui Mitilineu, ministrul României. A doua zi, frumoasă revistă militară. Cei doi regi o trec călări, asistînd regina Natalia și d-ra Catargi.

«Trupele au aclamat pe rege cu un avînt care întrecea nota oficială» (p. 201). Seara, regele Carol pleacă.

Scriitorul se gîndește la posibilitatea confederației balcanice (p. 202).

Intorcîndu-se din Bulgaria, el trece pe la Severin, unde i se vorbește de originea romană a orașului (p. 146): descendența noastră latină i se pare un subiect de glumă.

N. I.

A apărut:

ISTORIA POPORULUI ROMÂNESC, vol. I-iu

de N. IORGA

(trad. din limba germană, de d-na Otilia Ionescu).

www.dacoromanica.ro

LIBRARIA „PAVEL SURU"

BUCUREȘTI, CALEA VICTORIEI, 85

are în deposit următoarele lucrări datorite d-lui N. IORGA:

Trecutul românesc prin călători.

(Cursuri la Șc. Super. de Războiu).

I

Până la jumătatea veacului al XVII-lea. Lei **20.**—

II

Da la jumătatea veacului al XVII-lea până la 1880. Lei **18.**—

Prolegomene de istorie universală

Desvoltarea așezămintelor politice și sociale ale Europei.

I

Evul mediu. Lei **20.**—

II

Epoca modernă. Lei **15.**—

Istoria Literaturilor Romanice în desvoltarea și legăturile ei

(Volumul I-iu: Evul Mediu). Lei **20.**—

Istoria Literaturilor Romanice în desvoltarea și legăturile ei

(Volumul al II-lea: Epoca Modernă până la 160). Lei **35.**—

Istoria Literaturilor Romanice în desvoltarea și legăturile ei

(Volumul al III-lea: Epoca Modernă de la 1600 până în zilele noastre). Lei **45.**—

Histoire des Roumains de la Péninsule des Balcans

(Albanie, Macédoine, Épire, Thessalie, etc). Lei **3.**—

Histoire de l'Albanie et du peuple albanais

Lei **3.**—

O sută de ani de la nașterea lui Cuza-Vodă

(Conferință ținută în Sala Ateneului Romîn) Lei **2.**—

Mihaiu Viteazul

(Dramă în 5 acte) Lei **4.**—

Un Domn pribeag

(Dramă în 5 acte) Lei **3.**—

Inoierea lui Ștefan cel Mare

(Dramă în 5 acte) Lei **4.**—

Cantemir Bătrînul

(Dramă în 5 acte) Lei **3.50.**

Constantin Brîncoveanul

Dramă în 5 acte). Lei **4.**—

Revista Istorică

(Anul al VII-lea. N-le 7—9). Lei **4.**—

Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale

pe 1921 (N-le 7—9). Lei **5.**—

Polonais et Roumains

(Relations politiques, économiques et culturales). Lei **10.**—

Romînii și Grecii de-a lungul veacurilor

(cu prilejul îndoitelor nunți princiare din MDCCCCXXI) Lei **15.**—

Izvoare contemporane ale mișcării lui Tudor Vladimirescu.

Ediția ordinară **45** lei, mijlocie **50**, de lux **55.**

www.dacoromanica.ro